

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Кафедра міжнародного та європейського права

Магістерська робота
освітній ступінь – магістр

на тему: **«ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД»**

Виконав: студент 2-го року
навчання, спеціальності 081 Право
Манітенко Костянтин Олегович

Керівник Берlach Н.А.
доктор юридичних наук, кандидат
економічних наук, професор

Рецензент _____

Магістерська робота захищена
з оцінкою « _____ »

Секретар ЕК

« _____ » _____ 2020 р.

Київ – 2020

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

НБУ	Національний Банк України
ПДВ	Податок на додану вартість
НКЦПФР	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
Держкомфінпослуг	Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг в Україні
Нацкомфінпослуг	Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг
Мінфін	Міністерство фінансів України
ICO	Initial Coin Offering
США	Сполучені Штати Америки

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ I Характеристика криптовалюти та криптовалютної діяльності.....	9
1.1 Визначення криптовалютної діяльності та криптовалюти.....	9
1.2 . Криптовалютна діяльність. Аналітика та статистичні дані.....	19
Висновки до розділу I.....	23
РОЗДІЛ II Міжнародна та вітчизняна судова практика стосовно криптовалютної діяльності.....	25
2.1 Міжнародна судова практика щодо регулювання криптовалютної діяльності.....	25
2.2 Вітчизняна судова практика щодо криптовалютної діяльності:.....	29
Висновки до розділу II.....	39
РОЗДІЛ III Юридизація криптовалютної діяльності в Україні та світі. Пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання в Україні.....	40
3.1 Правове регулювання криптовалютної діяльності в Україні.....	40
3.2 Іноземне законодавство щодо регулювання криптовалютної діяльності.....	54
3.3 Пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання криптовалютної діяльності.....	75
Висновки до розділу III.....	79
Загальні висновки.....	81

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	84
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність досліджуваної теми. Ми живемо в період глобалізації, розвитку фінансових технологій, ми живемо в часи, коли стрімко розвиваються інформаційні технології, розвиток інформаційної та цифрової економіки. Стрімкий розвиток інформаційних технологій призвів до створення технології блокчейн, на основі якої побудована криптовалюта. Виникнення криптовалюти ставить перед світовою спільнотою нові виклики.

В умовах економічних та політичних кризових явищ, неспинного розвитку технологій, підвищується інтерес суспільства до більш незалежних та сучасних, зручних фінансових систем. Криптовалюта якраз відповідає зазначеним потребам, оскільки створювалася для побудови фінансової системи без втручання зовнішнього регулятора у здійснення операцій з криптовалютою.

Динамічна змінюваність нашого світу змушує суспільство пристосовуватись до нових змін. Ці зміни торкнулися, зокрема, систем здійснення розрахунків, що полягають у створенні нових фінансових інструментів та засобів розрахунку, таких як криптовалюта.

Криптовалюта є продуктом технологічного, цифрового розвитку, недовіри до традиційних фінансових систем та бажання створити новий фінансовий інструмент, який зробить розрахунки зручнішими і при цьому дозволить отримувати значні прибутки.

Особливості криптовалюти, її переваги та недоліки, вигоди від її користування та її вплив на сучасні процеси ще не повністю досліджені, однак вже зараз зрозуміло, що повільність у вивченні криптовалют, запровадженні спеціальних регуляторних засобів для безпечного та вигідного користування криптовалютою призводить лише до фінансових, суспільних та прогресивних втрат. В Україні ця проблема є дуже актуальною, оскільки національне законодавство не дає можливості визначити статус криптовалют у національній правовій системі.

Перед світовою спільнотою виникла необхідність у визначенні правового та фінансового статусу, а також встановлення ефективного правового регулювання діяльності, пов'язаної з криптовалютою.

Незважаючи на актуальність проблеми визначення статусу та правового регулювання криптовалюти та діяльності, яка пов'язана з нею, наукова розробленість щодо статусу криптовалют, щодо регулювання операцій з криптовалютами є незначною, що доводить необхідність у проведенні досліджень на цю тему.

Визначення місця та вплив криптовалюти у національній правовій системі дозволить виключити невизначеність у низці питань, пов'язаних з криптовалютою: використання криптовалюти у господарській діяльності, цивільно-правових відносинах, оподаткування операцій з криптовалютою, боротьба з використанням криптовалюти з метою відмивання коштів, фінансування тероризму тощо.

Джерельна база магістерської роботи. Під час написання роботи використовувались праці таких науковців, як Сословський В.Г., Косовський І.О., Хома І.Б., Цюрось Д.Г., Гаврилов А.Г., Арзина І.Ю., Максуров А. А., Дідур С.В. Волошина О.В. Єлисеєва О.Є., Д. В. Пашко, Л. В. Омельчук, Дученко М.М., Павленко Т.В. та інших. Також було досліджено вітчизняне та зарубіжне законодавство щодо ринку криптовалют та її обігу у нормативно-правовій системі України. Для аналізу капіталізації та курсу криптовалют, аналізу попиту і попозиції, аналізу актуальних цін на криптовалюту та їх популярність були досліджені аналітичні дані рейтингових криптовалютних бірж, аналітичних ресурсів, спеціалізованих видань, компаній та інвестиційних фондів.

Основна мета магістерської роботи. Основна мета– встановити нинішнє місце криптовалюти та діяльності, пов'язаної з нею в українській правовій системі, зокрема, її правовий статус, та рівень правового регулювання, а також запропонувати шляхи для легалізації криптовалюти в Україні, запропонувати

комплекс заходів, необхідних для розвитку вітчизняного законодавства та системи правового регулювання криптовалютної діяльності.

Задля реалізації поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити фінансово-правову сутність криптовалюти, її особливості, переваги та недоліки;
- визначити місце/статус криптовалюти в Україні ;
- здійснити аналіз статусу криптовалюти в правових системах іноземних держав;
- здійснити аналіз вітчизняної та зарубіжної судової практики, що стосується криптовалюти та криптовалютної діяльності;
- запропонувати шляхи легалізації та правового регулювання криптовалютної діяльності.

Предмет та об’єкт дослідження. Предметом дослідження цієї роботи є криптовалютна діяльність та сама криптовалюта як її складова, дослідження правового регулювання обігу криптовалюти в країнах Європейського союзу. Під криптовалютною діяльністю розуміється будь-яка діяльність, в якій фігурує криптовалюта, зокрема, такими видами діяльності можуть бути: діяльність криптовалютних бірж, майнінг криптовалют, діяльність з обміну криптовалюти на іншу валюту і навпаки, переказ криптовалюти від однієї особи, інший та будь-які інші. Об’єктом дослідження є актуальний стан правового регулювання криптовалютної діяльності та особливості функціонування криптовалютного ринку в національній правовій системі. Під криптовалютою розуміються всі на сьогодні існуючі криптовалюти загалом, однак, зважаючи на популярність та поширеність криптовалюти «Біткоїн», в роботі аналіз буде ґрунтуватись на прикладі біткоїну.

Методи дослідження. Під час дослідження в роботі використовувались такі методи: метод порівняльно-правового аналізу, формально-логічний метод, функціональний метод, статистичний метод.

За допомогою методу порівняльно-правового аналізу буде здійснюватися дослідження рівня регулювання криптовалютної діяльності в Україні. Цей

метод використовуватиметься при порівнянні та аналізі вітчизняного і зарубіжного законодавства, судової практики. Порівняльний метод зможе надати можливість запропонувати основні напрямки формування вітчизняного законодавства.

Використовуватиметься також аналітичний метод, що допоможе визначити сучасні юридичні процеси, можливості та тенденції розвитку криптовалютної діяльності в Україні. Для цього буде розроблені критерії під які буде збиратися, оброблюватися інформація із подальшою систематизацією для вироблення нових рекомендацій. Такий аналіз буде проводитись за допомогою багатовимірного аналізу та статистичних методів.

Формально-логічний метод що передбачає використання понять формальної логіки, таких як аналогія, аргументація, визначення, висновок та інші, використовується з метою визначення та розробки пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання криптовалютної діяльності в Україні.

Функціональний метод за допомогою якого будуть виділені суб'єкти криптовалютної діяльності, а також форми можливої взаємодії цих суб'єктів, визначені їх місце і значення (функції).

Статистичний метод, що передбачає збір та дослідження кількісних показників, що безпосередньо пов'язані з соціально-економічною суттю криптовалютної діяльності в Україні та провідних зарубіжних країн.

Структура магістерської роботи. Структура роботи складається з переліку умовних позначень та скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ I. ХАРАКТЕРИСТИКА КРИПТОВАЛЮТИ ТА КРИПТОВАЛЮТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Визначення криптовалютної діяльності та криптовалюти

Від початку створення і донині криптовалюта має неоднозначне ставлення до себе у різних країнах світу, дослідження феномену криптовалюти продовжується, оскільки до сих пір немає однозначного підходу до розуміння природи криптовалюти, її фінансово-правової сутності, пізнання.

Першою та найвідомішою на сьогодні з усіх відомих криптовалют у світі є біткоїн, який був створений у 2008 році. Для визначення поняття «криптовалюта» визначимо декілька історичних фактів її становлення¹ [1].

Зародки появи і становлення Біткоїна знаходяться в далекому 1982 році. Саме тоді, вчений-інформатик Девід Чаум вперше запропонував концепцію електронних грошей. Цікавившись питаннями конфіденціальності у цифровому середовищі, він опублікував статтю під назвою «Сліпі підписи та невідстежувані платежі» («Blind signatures for untraceable payments») [1]. В цій роботі вчений описав новий криптографічний підхід, який дозволяв створити автоматизовану платіжну систему, в якій третя сторона не бачить інформацію про платіж [1].

У 1990 році Чаум почав втілювати свою ідею на практиці, заснувавши у Амстердамі компанію DigiCash та намагавшись створити безпечну онлайн-валюту, чим зараз і є Біткоїн. Репутація Чаума привабила як співробітників, так і інвесторів, але сам продукт не запрацював і в кінці 90-х років DigiCash стала банкрутом [2].

В 1997 році Адам Бек створив систему Hashcash, де використовувались докази виконання роботи – дуже схоже на те, що використовується у біткоїні

¹ Всі переклади з іноземних мов на українську мову здійснені автором

наразі. У 1998 році з'явилися відразу дві важливі для світу криптовалюти ідеї. Того ж року Вей Дай опублікував статтю, в якій детально описувалась ідея b-money, криптовалюти зі схожим блокчейн механізмом збереження даних. В цій системі також використовувались докази виконання роботи у вигляді рішення математичних задач, а перекази коштів транслиувались всім учасникам мережі. В тому ж році Нік Сабо виступив з аналогічним проектом під назвою Bit Gold – він хотів створити платіжну систему, яка не потребувала для роботи участі довіреного посередника на кшталт центрального банку [2].

Вирішення задачі, яка використовувалась у доказуванні виконання роботи, дає учаснику мережі фрагменти строки підпису, а останній фрагмент використовується для створення підпису наступної транзакції – аналогічно блокчейну біткоїна. Проте, обидва проекти були невдалими [2].

У 2008 році був створений біткоїн. У серпні того ж року був зареєстрований сайт Bitcoin.org, а два місяці по тому опублікована стаття під назвою «Біткоїн: однорангова система електронних грошей» (Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System) Ідея була аналогічною ідеям попередників: використання безпечних цифрових підписів, доведення виконання роботи та хешування транзакцій для формування з них неперервного ланцюга. Статтю написав автор або група авторів, які виступають під псевдонімом Сатоші Накамото. До сьогодні не відомо хто це [2].

Хома І.Б. та Цюрось Д.Г. у публікації «Умови розвитку криптовалют в Україні та їх легалізація» з посиланням на офіційний сайт Bitcoin наводять таке визначення криптовалюти: «цифрова валюта, яка використовує криптографію для забезпечення безпеки та перевірки транзакцій у своїй мережі. На відміну від традиційних валютних валют, криптовалюта не вимагає від центрального банку чи будь-якого іншого централізованого органу влади забезпечення безпеки або підтримки контролю над грошовою пропозицією» [3].

Сословський В.Г. та Косовський І.О. зазначають, що криптовалютою є засіб розрахунків, який не має матеріальної форми, а існує у вигляді програмного коду, із застосуванням криптографічних методів захисту, випуск

та облік якого частіше децентралізований та відомий учасникам розрахунків; а також системою платежів, яку утворюють одиниця розрахунку та операції з нею [4].

Якщо говорити про біткоїн, то ним є децентралізована P2P платіжна мережа, яка обслуговується її ж користувачами, без центральних органів управління або посередників. З точки зору користувачів, біткоїн походить на готівкові гроші для інтернету[5].

Мережа Peer-to-peer (P2P) – варіант архітектури комп'ютерної системи, в основі якої стоїть мережа рівноправних вузлів. Комп'ютерні мережі типу P2P засновані на принципі рівноправності учасників і характеризуються тим, що їх елементи можуть зв'язуватися між собою, на відміну від інших архітектур (наприклад, клієнт-серверна архітектура), коли лише окрема категорія учасників, яка називається серверами, може надавати певні сервіси іншим [6].

В основі будь-якої криптовалюти (як і в мережі Біткойн), лежить публічний реєстр – блокчейн, або «ланцюг блоків». Цей реєстр містить в собі історію всіх коли-небудь проведених транзакцій, дозволяючи комп'ютерам користувачів перевіряти правомірність кожної транзакції. Справжність кожної транзакції захищається електронними підписами, які відповідають використаним в транзакції адресам, що дозволяє користувачам мати повний контроль над пересиланням біткоїнів зі своїх біткоїн-адрес [5]. Під блоком системи блокчейн розуміється сформована у блок інформація щодо здійснених транзакцій.

Процес видобування криптовалюти називається «майнінгом». А. Г. Гаврилов, І. Ю. Арзіна вважають, що «майнінг - це спосіб отримання нових блоків криптовалют за допомогою вирішення комп'ютером певних криптографічних, математичних та інших видів обчислень. Це приносить певну кількість електронних грошей, які вносяться в загальну скарбничку і реєструються в блокчейн» [7].

Максуров А.А. з посиланням на статтю «An analysis of anonymity in the bitcoin system» «Аналіз анонімності в системі біткоїнів» (An analysis of

anonymity in the bitcoin system) за авторством Ф. Ріда та М. Харрігана (Reid F., Harrigan M.), зазначає про те, що процес майнінгу описується для індивідів - учасників інформаційної системи як процес, в якому «учасники тимчасової мережі формують колективний консенсус щодо дійсності транзакції шляхом додавання її до публічної історії раніше узгоджених транзакцій, даний процес включає в себе повторне обчислення криптографічної хеш-функції, так що збірка транзакції разом з іншими які очікували транзакціями має конкретну форму» [8].

Окрім цього, Маскуров А.А. зазначає, що окремо можна виділити майнінг для комп'ютерної системи, під яким розуміється ланцюжок процедур: відстеження транзакцій в мережі і перевірку правильності цифрових підписів, підтримання блокчейна і відстеження нових блоків, складання блоку кандидата на додавання, знаходження кріптоключа, що робить ваш блок дійсним, оголошення блоку іншим учасникам і отримання винагороди у вигляді криптовалюта, в разі якщо ваш блок був прийнятий [8].

Простіше кажучи, майнінгом є діяльність осіб, що призводить до придбання особами, які беруть участь в майнінгу (майнерами), криптовалюти в результаті роботи їх обладнання, яке виконує ряд певних обчислень за визначеним алгоритмом, і бере участь у формуванні ланцюгів блоків в системі блокчейн.

Особи, які займаються майнінгом криптовалют є так званими «майнерами». Можна сказати, що майнери виступають деяким емісійним центром, оскільки саме вони видобувають біткоїни і запускають їх далі у мережу Біткоїн.

Для встановлення правового регулювання операцій, пов'язаних з обігом криптовалют, для урегулювання суспільних відносин в сфері користування криптовалютами – основного завдання такого регулювання, а також для обґрунтування необхідності встановлення такого регулювання необхідно розуміти фінансову та правову сутність криптовалюти та потенційні можливості регулювання діяльності, пов'язаної з її обігом.

Встановити фінансово-правову сутність криптовалюти та її можливості можна, зокрема, через виокремлення ознак криптовалюти (як позитивних так і негативних). До основних ознак криптовалюти можна віднести, зокрема, такі:

1) «криптовалюта є децентралізованою, тобто не має центру управління, через що засновник цифрових грошей або будь-який фінансовий інститут не може вплинути на її існування. Курс і операції регулюються цілком користувачами електронних гаманців» [9];

2) кожна одиниця криптовалюти має унікальний код і захищена від підробки [9]. Захищеність полягає у тому, що криптовалюта використовує криптографічні принципи, щоб створити унікальні, невідтворювані і ділені одиниці криптовалюти [10];

3) операції з криптовалютою є повністю анонімними і конфіденційними. Вся інформація про транзакції зашифрована в наборі символів, персональні дані не прив'язуються до гаманця криптовалюти [9];

4) операції здійснюються напряму між різними власниками електронних гаманців, що сприяє підвищенню швидкості здійснення операцій та зменшенню комісії [9];

5) кожна одиниця криптовалюти не прив'язана до жодного з банків, що суттєво зменшує розмір комісії за здійснення операцій [9];

6) емісія більшості видів криптовалют має максимальний поріг, що викликано скінченністю всіх можливих комбінацій символів, що утворюють кожен нову одиницю криптовалюти [9];

Вищенаведені ознаки криптовалюти дають підстави для виокремлення переваг криптовалюти як засобу розрахунку. Серед таких переваг можна виділити наступні:

1. Можливість обирати свою комісію – при отриманні Біткоїна не стягується комісія, при цьому можна самому налаштувати комісію при здійсненні транзакцій. Більша комісія має більший пріоритет для отримання підтвердження транзакцій мережею. Комісія не залежить від суми переказу [3].

2. Низька ризиковість – досягається за рахунок безпеки транзакцій, їх незворотності, та відсутності особистої інформації. Це дозволяє уникати шахраїв або шахрайських повернень платежів [3].

3. Прозорість розрахунків – блокчейн є відкритою базою даних, в якій будь-який користувач може перевірити здійснені транзакції;

4. Захищеність – захищеність транзакцій та самих користувачів;

5. Відсутність контролюючого центру, який здійснює контроль над обігом, емісією та розрахунками криптовалютою;

6. Швидкість, надійність та простота, оскільки здійснення розрахунків не вимагають відкриття та утримання банківських рахунків;

Щодо недоліків, можна виокремити такі:

1. Низький рівень обізнаності – багато хто досі не знають, що таке біткоїн, або не розуміють його природи;

2. Недовіра та сумнівна репутація – переважно через побоювання використання біткоїну та інших криптовалют у незаконній діяльності (обіг наркотиків, зброї);

3. Велике коливання курсу валюти – загальна вартість біткоїнів в обігу та кількість компаній, які використовують біткоїн досі незначні в порівнянні з тим, яким вона може бути. Саме тому навіть незначущі події або дії окремих компаній можуть істотно вплинути на вартість криптовалюти [9];

4. Неможливість скасування здійснених транзакцій.

Окремо також можна виокремити такі:

1. Відсутність законодавчого регулювання криптовалютної діяльності;

2. Низька вірогідність судового захисту прав щодо питань, пов'язаних з криптовалютою;

4. Можливість «втратити» монети, якщо забули пароль або доступ до електронного гаманця;

5. Можливість вільного фінансування незаконної діяльності.

Для законотворців та регуляторів багатьох країн питання визначення «криптовалюти» й досі стоїть дуже гостро. Чи це є фінансовий інструмент, чи

товар, чи можна називати Біткоїн грошима, чи валютою, чи будь-чим іншим, що не підпадає під існуючу класифікацію активів та потребує нового визначення для сучасного світу фінансів.

Розробники технології блокчейн і біткоїн-мережі не визначають Біткоїн як гроші, а зазначають, що це система електронних транзакцій, яка основана на довірі всім учасникам.

З розвитком Біткоїну все більше держав займається питанням регулювання криптовалют. При цьому для деяких країн криптовалюта є активом, для деяких – платіжним засобом, для інших – це товар, а деякі взагалі забороняють її обіг.

Товар набуває цінності з можливості його використання у якості сировини для забезпечення потреб. Біткоїн не є товаром, оскільки не є сировиною для виготовлення чого-небудь корисного.

Активи – майно, яке генерує грошові потоки в майбутньому. Криптовалюту використовують для придбання товарів і послуг, її продають, здійснюють обмін, використовують як засіб інвестицій, тобто отримують від здійснення операцій з нею прибутки. Вбачається, що можна говорити про криптовалюту, як про актив, оскільки вона генерує грошові потоки від її використання для власників.

Ми звикли, що до активів (гроші, майно тощо) можна доторкнутись, потримати у руках, натомість криптовалюта не має матеріального вираження, є чимось нереальним, нематеріальним.

Волинець В.О. у роботі «Віртуальна реальність: поняття та сутність» з посиланням на працю Носова М.О. «Маніфест віртуалістики» зазначає, що віртуальна реальність має такі ознаки: породження – віртуальна реальність продукується активністю будь-якої іншої реальності, зовнішньої по відношенню до неї; актуальність – віртуальна реальність існує актуально, тільки «тут і тепер», тільки поки активна породжена реальність; автономність – у віртуальній реальності свій час, простір і закони існування (у кожній віртуальній реальності своя «природа»); інтерактивність – віртуальна

реальність може взаємодіяти з усіма іншими реальностями, у тому числі і з породженою як онтологічно незалежна від них» [11].

Згідно з визначенням, наведеним у Вікісловнику, під терміном «віртуальний» розуміється такий, що не може або повинен з'явитись у певних умовах; той, що складається частково з реальної апаратури і програмного забезпечення, імітуючи реальне; той, що не існує, але може існувати при певних умовах [12].

Криптовалюта виникає при певних умовах, створюється за допомогою спеціального реального обладнання (активність будь-якої іншої реальності), виступає засобом розрахунку, обміну (взаємодія з іншими реальностями), існує тільки у комп'ютерному просторі (специфічна природа).

Таким чином, криптовалюту варто розглядати як актив зі специфічною віртуальною природою походження та існування – віртуальним активом.

Досить поширеним є змішування понять «електронні гроші» та «криптовалюта». Так, дійсно, вони мають деякі спільні характеристики, однак ототожнювати їх не можна. Задля встановлення відмінностей між цими термінами необхідно дослідити їх характерні риси.

Електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [13].

В Директиві 2000/46/ЄС електронні гроші визначаються як «електронний замінник монет і банкнот, який зберігається на електронному пристрої, наприклад, на чіп-картці або у пам'яті комп'ютера, і який здебільшого призначений для здійснення електронних банківських платежів обмеженими сумами» [14].

Електронні гроші – грошові зобов'язання емітента в електронному вигляді, які знаходяться на електронному пристрої у розпорядженні користувача [15].

Яндекс-гроші, WebMoney, Qiwi (платформи, які обслуговують операції з електронними грошами) – всі ці платформи є платними системами, за допомогою яких проводяться операції з різними «традиційними» валютами гривнями, доларами, євро та ін. В даному випадку мова йде про електронні гроші, які еквівалентні номіналу в тій чи іншій валюті. Натомість криптовалюта генерується самими користувачами за рахунок комп'ютерних потужностей та має свою ринкову вартість [16, с. 24].

На відміну від криптовалюти електронні гроші функціонують в межах платіжних систем (наприклад, MasterCard, VISA, GlobalMoney). Випуск електронних грошей здійснюється визначеним емітентом, а їх вартість забезпечена реальними фіатними грошима. Натомість, у криптовалюти відсутній емітент, який здійснює випуск, а сама вона не забезпечена реальними грошима. Окрім цього, на відміну від електронних грошей, криптовалюта має децентралізований характер, що є наслідком відсутності у випуску криптовалют керуючого центру, який зберігає інформацію про баланс електронних гаманців користувачів та кількість транзакцій, – ця інформація зберігається на окремому комп'ютері кожного окремого власника криптовалюти, тобто весь обсяг роботи з обліку та зберігання історії транзакцій розподіляється між усіма учасниками [17].

Для правильного розуміння природи криптовалюти варто також здійснити порівняльний аналіз криптовалюти з простою валютою.

Відповідно до стандартних положень та умов Європейського банку реконструкції та розвитку, валютою є законний засіб грошового обігу країни, який є законним платіжним засобом для сплати державних і приватних боргів у цій країні. Простою мовою, від валютою розуміється грошові знаки держав, що застосовуються в розрахунках [18].

Валюті притаманні наступні риси:

1. специфічна природа;
2. уособлення засобу обміну;
3. ліквідність;

4. подільність і портативність;
5. відсутність власної цінності;
6. прив'язаність до певної території;
7. існування емітента.

Виходячи з вищезазначеного, можна дійти висновку, що криптовалюти притаманні всі ознаки валюти за виключенням прив'язаності до певної території. Вищенаведене підтверджує, що «криптовалюта – є особливим видом валюти без емітенту. За сучасних умов відмови від золотого стандарту, посилення процесів глобалізації та інтеграції світової економіки, розвитку інформаційних та комп'ютерних технологій, криптовалюти здатні виконувати всі функції грошей. Саме тому їх можна визначити як нову, еволюційну форму, що утворилася в результаті втрати внутрішньої вартості грошей та розвитку безготівкових розрахунків, шляхом поєднання фінансових та технічних інструментів, як перехід на інформаційному етапі розвитку грошей від аналогової до цифрової форми» [16].

На основі дослідження природи, основних ознак, функцій, переваг та недоліків криптовалюти автором пропонується наступне визначення. Криптовалюта – віртуальний актив, специфічний вид валюти, що існує у цифровій формі без прив'язки до конкретної території, у якої не має емітента та фінансових центрів контролю, операції з якою мають прямий характер та високий рівень захисту.

1.2. Криптовалютна діяльність. Аналітика та статистичні дані.

Посилене спостереження за ринком криптовалют та його регулювання пов'язане з інтенсивним розвитком криптовалютної діяльності у світі. У країнах по всьому світу уряди намагаються розробити закони та керівні принципи, що регулюють використання біткоїну та інших цифрових валют. У нинішніх умовах більшість країн зробили певні заяви про законність криптовалют. Проте, не всі країни легітимізують діяльність, пов'язану з криптовалютами.

Правове регулювання криптовалюти значно відрізняється в різних країнах, що можна побачити на мал. 3 [19].

Якщо поточні темпи технологічного розвитку Біткоїн мережі збережуться, то цілком вірогідно, що через десять років Біткоїн буде попереду нинішніх гігантів ринку платіжних систем, таких як Visa і MasterCard [20].

Так, середній розмір транзакції в мережі Біткоїн в 2018 році становив понад \$ 41 000, в той час як у Visa цей показник склав \$ 90, у MasterCard - \$ 80, у PayPal - \$ 58. Це ще раз підтверджує, що криптовалюта є найбільш зручним та безпечним методом при переказі великих сум [20].

Станом на травень 2020 року показники ринку Біткоїну в світі виглядають наступним чином:

1. Кількість випущених монет - 17,697,579 BTC
2. Капіталізація ринку складала \$125,591,110,864 USD
3. Ціна 1 BTC = \$ 7,096.51 USD
4. Кількість унікальних транзакцій за день – 330,474
5. Середня кількість транзакцій за годину – 13,770
6. Середня кількість відправлених за годину Біткоїнів – 50,952 BTC (\$361,583,661 USD)
7. Середня сума транзакції 3.70 BTC (\$26,259 USD)
8. Курс обміну 1 USD = 0.00014 BTC

Максимальна ринкова капіталізація за всю історію існування біткоїну складала шалені 325 млрд. доларів при ціні 19400 доларів за 1 біткоїн. Історичний максимум було зафіксовано 17 грудня 2017 року [21].

Ринкова капіталізація збільшилася з приблизно 1,02 млрд доларів США в першому кварталі 2013 року до приблизно 72,37 млрд доларів США в першому кварталі 2020 року (мал. 4) [22].

При цьому, кількість щоденних операцій з біткоїнами становить 208 375, що приблизно на 49% нижче його історичного максимуму в 407 127 на 20 грудня 2017 роки (мал. 5) [21].

Вартість щоденних операцій з Біткоїнами становить 103 788 BTC, що приблизно на 77% нижче його історичного максимуму 460 357 BTC від 4 серпня 2017 року. Як змінювалась вартість щоденних операцій показано на мал. 6. В еквіваленті це складає 671,7 млн. доларів США, що приблизно на 86% нижче його історичного максимуму 4,65 млрд. доларів США 14 грудня 2017 року. На мал. 6 відображена динаміка вартості щоденних операцій у біткоїнах за 2016-2018 рр. [21].

Індекс цін на Біткоїни – це середнє значення цін на Біткоїни на провідних світових біржах. Значення індексу цін Біткоїнів на кінець квітня 2019 року складало 5 151,43 доларів США. На мал. 7 зображено динаміку індексу цін на Біткоїни в період з 2018 по 2019 роки [22].

По результатам 2018 року Україна увійшла в чверть країн за розміром Біткоїн ринку, який складає 2,5 млрд. доларів США, тобто, приблизно 2,5% ВВП.

В Україні питання використання криптовалюти набуло резонансу на фоні стрімкого зростання популярності та вартості Біткоїну, яка дозволила своїм власникам отримувати високі прибутки за досить короткий проміжок часу [23].

В нашій країні все частіше з'являються підприємці, які створюють умови для оплати надаваних ними товарів чи послуг у віртуальній валюті, та навіть народні депутати та державні службовці високого рангу заявляють у своїх деклараціях про наявність у них тієї чи іншої криптовалюти [23].

Окрім того, в Україні створено всі умови для здійснення безперешкодної купівлі-продажу Біткоїнів та інвестування в них. Таку можливість надають банки через систему Інтернет-банкінгу та біржі, які торгують парою «гривня – Біткоїн» (KUNA, EXMO.COM, BTC TRADE UA) [24].

Досить поширеною є також діяльність з обміну криптовалюти на фіатні гроші: мінімум 38 сайтів пропонують обміняти гривні на криптовалюту. Найбільш популярним є Біткоїн – операції з ним здійснюють в 34 пунктах, тоді як Ethereum займає друге місце з 22 обмінними сайтами. Попитом також користується криптовалюта Litecoin, з яким працюють 20 обмінників. Обмін криптовалюти можуть провести і офлайн, але за попередньою домовленістю через Інтернет. За наявними даними цим видом діяльності займаються 4 тис. осіб. [25]

Поміж іншого, в Україні розташовані компанії, що пропонують послуги з встановлення майнінгових ферм «під ключ» або оренди потужностей для майнінгу [26]. Розмір цього сегмента майнінгу досягає \$100 млн. [25].

На сьогодні існує більше 1850 видів криптовалют. Найвідомішою та першою із створених криптовалют є Біткоїн. Набувають популярності зараз і такі криптовалюти як: Ethereum, XRP (Ripple), Binance Coin, Litecoin, Bitcoin Cash, EOS, Tether, Binance Coin, Stellar, Cardano [26].

Нині криптовалюта не має значного впливу на національні валюти, а скоріше має статус окремого платіжного засобу, який може конвертуватися у реальну валюту (найчастіше – у долар США) [26].

За роки свого функціонування, криптовалюти дійшли такого розвитку, що приймаються деякими всесвітньо відомими компаніями як засіб платежу. США є світовим лідером у використанні криптовалют. Авіаквитки від компанії Virgin або автомобіль у офіційних дилерів Jeep – все це вже можна оплатити криптовалютою. Університет Нікосії, найбільший приватний університет Кіпру, почав приймати плату за навчання в Біткоїнах у жовтні 2013 року. Цей університет став першим акредитованим вищим навчальним закладом, який офіційно приймає віртуальну валюту [26].

Біткоїн як засіб оплати приймають такі компанії: Cheapname (спеціалізуються на наданні доменних імен), Wordpress (інтернет-ресурс), Steam (онлайн-дистриб'ютор комп'ютерних ігор), Tesla (виробництво електрокарів та засобів накопичення альтернативної енергії) тощо [26]. Прикладом також може слугувати празька кав'ярня, де можна розрахуватися за надані послуги виключно криптовалютою, застосовує для цього спеціальну карту клієнта, гроші на яку переводяться через спеціальний автомат [26].

Україна також не пасе задніх і входить до десятки лідерів за кількістю користувачів Біткоїн. Так, українські компанії вже приймають до розрахунку Біткоїни: Bigmag.ua (техніка та аксесуари), Rechi.Ua (одяг та аксесуари), Еко-лавка (магазин органічних продуктів), Viknaplast (компанія з установки вікон), Pesto Café (мережа італійських ресторанів), та багато інших. Кількість таких компаній постійно зростає [27].

Висновки до розділу I

Сьогодні налічується близько 2 тисяч різних криптовалют і їх кількість продовжує зростати, однак, найпопулярнішим і найціннішим з них є біткоїн.

Криптовалюта продовжує набувати популярності, особливо на фоні негативних геополітичних, внутрішньополітичних, фінансових подій, зниження рівня доходів громадян, оскільки криптовалюта дає можливість отримувати значні прибутки її власнику.

Незважаючи на те, що ринкова ціна на криптовалюти постійно «скаче», кількість і вартість щоденних операцій з ними залишаються на дуже високому рівні і обчислюються сотнями тисяч операцій та сотнями мільйонами.

При цьому, криптовалюта дедалі активніше використовується як платіжний засіб, що доводить її здатність до виконання функції грошей, як засобу розрахунку. Прослідковується, що до криптовалюти зростає довіра бізнесу. Підприємці у різних сферах, різних розмірів приймають криптовалюту як засіб розрахунку, і кількість таких підприємств продовжує зростати.

Така популярність криптовалюти обумовлена, поміж іншого, рядом значних переваг, які пропонує криптовалюта, зокрема це: захист персональних даних, надійність, низька вартість обслуговування, низький рівень корупційних ризиків, швидкість та надійність розрахункових операцій, великий інвестиційний потенціал.

Криптовалюта має специфічну природу походження (цифрову, віртуальну), не має матеріального вираження, однак виступає активом для її власника, оскільки здатна приносити фінансову вигоду від операцій з нею.

Криптовалюті притаманні всі основні ознаки валюти у класичному розумінні за виключенням наявності емітенту та прив'язки до певної території, і сьогодні криптовалюта виконує основні функції традиційних фіатних грошей – здійснення розрахунків, встановлення вартості товарів та послуг,

нагромадження капіталу, реалізація фінансових відносин, але зі своїми особливостями і умовами, потенціал яких варто використовувати.

РОЗДІЛ II. Міжнародна та вітчизняна судова практика стосовно криптовалютної діяльності

2.1. Міжнародна судова практика щодо регулювання криптовалютною діяльності

Через динамічність суспільних відносин, зокрема, в сфері обігу криптовалют, за відсутності чіткого правового регулювання, судова практика є важливим та корисним інструментом, оскільки судові рішення дають можливість суспільні правовідносини в сфері обіг криптовалюти в окремих сферах а ситуаціях, допоки не буде розроблена дієва система правового регулювання. У зв'язку із цим доцільно здійснити аналіз вітчизняної та зарубіжної судової практики.

Мабуть, найпопулярнішим судовим рішенням щодо оподаткування операцій з криптовалютами є рішення Європейського Суду Справедливості у справі «Податковий орган Швеції проти Девіда Хедквіста» № С-264/14 від 22 жовтня 2015 року [28], у якому розглядалось оподаткування податком на додану вартість операцій з криптовалютами, а також тлумачення ст. 2 (1) та ст. 135 (1) Директиви Ради Європейського союзу 2006/112/ЄС від 26 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість (також – ПДВ Директива) [29].

Сергій Верланов в своєму коментарі до рішення Європейського суду Справедливості «Податковий орган Швеції проти Девіда Хедквіста» № С-264/14 від 22 жовтня 2015 року зазначив таке: «Аналізуючи природу правовідносин між учасниками таких операцій, Суд наводить висновки стосовно ознак, якими наділені віртуальні валюти, зокрема «біткоїн», серед яких можна виокремити такі основні:

1. Віртуальна валюта «біткоїн» не може бути охарактеризована як «матеріальне майно» (п. 24 рішення);

2. Операції, з обміну різних засобів оплати, не підпадають під поняття «поставка товарів», що викладене у ст. 14 ПДВ Директиви (п. 26 рішення);

3. Перекази віртуальних валют не потребують участі банків та інших фінансових установ (п. 37 рішення).;

4. Операції, пов'язані з нетрадиційними валютами (криптовалютами) допоки такі валюти приймаються сторонами операції як альтернатива законному платіжному засобу і не мають іншого призначення, ніж як бути засобом оплати, є фінансовими операціями (п. 49 рішення);

5. Віртуальна валюта «біткоїн» не має іншого призначення, ніж бути засобом платежу, і таке призначення прийняте учасниками операції (п. 52 рішення);

6. Послуги з обміну традиційних валют на одиниці віртуальної валюти «біткоїн» і навпаки звільняються від оподаткування ПДВ відповідно до змісту ст. 135(1)(e) ПДВ Директиви (п. 57 рішення)» [29].

Рішення Європейського Справедливості № С-264/14 від 22 жовтня 2015 р. у справі «Хедквіст проти Швеції» є дуже важливим для врегулювання певних спірних питань, пов'язаних з оподаткуванням операцій з криптовалютою. Рішенням прямо встановлено, що операції з криптовалютою не оподатковуються податком на додану вартість на території Європейського Союзу. На думку Суду, біткоїн не можна розглядати як матеріальне майно, натомість він є засобом платежу. І хоча в рішенні фігурує саме біткоїн, але можна із впевненістю казати про застосування аналогічного порядку оподаткування і до інших криптовалют. Це рішення можна назвати проривним, оскільки до нього неодмінно будуть звертатися і фінансові регулятори держав, які прагнуть розробити механізм правового регулювання криптовалют, і особи, з метою захистити порушені права.

29 вересня 2018 року Вищий регіональний суд Берліну встановив, що торгівля біткоїном не потребує банківської ліцензії, оскільки біткоїн не є фінансовим інструментом, зокрема, не є одиницею розрахунку, у значенні Закону про банківську діяльність Німеччини. При цьому, це рішення прямо

суперечить регуляторній практиці Федерального управління фінансового контролю Німеччини, яке класифікує біткоїн як фінансовий інструмент і вважає, що комерційна торгівля біткоїном підлягає ліцензуванню [30].

Вищий регіональний суд вважає, що віртуальна валюта біткоїн не є фінансовим інструментом у значенні Закону про банківську діяльність, зокрема, не є розрахунковою одиницею, і тому ліцензування для такого виду діяльності не потребується.

Суд також зазначив, що біткоїн не випускається ні центральним банком, ні державним органом, тобто будь-якого емітента криптовалюта немає. Крім того, немає центрального і визначеного регулятора, який міг би здійснювати регулювання біткоїну. Поміж іншого суд додав, що біткоїн не є ні грошовою одиницею, ні класичним засобом платежів, хоча він прийнятий як засіб платежу певними економічними суб'єктами, і він є дуже мінливим [30].

Крім того, Суд постановив, що Федеральне управління фінансового контролю Німеччини перевищило компетенцію, класифікуючи біткоїн як «розрахункову одиницю», і встановив отримання ліцензії на здійснення операцій з ним. Суд пояснив це тим, що адміністративна установа не може посягати на компетенцію законодавчої влади [30].

Це рішення суду є досить суперечливим, оскільки протирічить офіційній позиції Федерального управління фінансового контролю Німеччини про регулювання криптовалюти, що доводить, що, незважаючи на відносну розвиненість правового регулювання криптовалюти в Німеччині у порівнянні з деякими іншими країнами, ставлення до криптовалюти все ще неоднозначне і підозріле [30].

Варто також звернутися й до судової практики Сполучених Штатів Америки, оскільки США, незважаючи на складність правової системи, є одним з глобальних лідерів в сфері регулювання та розвитку криптовалют.

У справі *United States Of America v. Bradley A. Stetkiw* (No. 18-20579. United States District Court, E.D. Michigan, February 1, 2019) відповідач здійснював купівлю та продаж біткоїнів без отримання спеціальної ліцензії на

провадження такої діяльності, чим порушив законодавство США щодо фінансової діяльності з переказів грошових коштів [31].

Відповідач стверджував, що в отриманні ліцензії не було необхідності, оскільки біткоїн не відповідає визначенню «гроші», оскільки криптовалюта «не випускається в обіг і на нього не поширюється захист будь-яких урядових органів» [31].

По-друге, відповідач зазначав, що термін «переказ грошей» охоплює лише ситуації, коли відповідач діє як посередник у переказі грошей від однієї особи або юридичної особи до іншої. На його думку це не стосується типу двосторонніх угод, де він купляє біткоїн, зберігає його на своєму цифровому гаманці, а потім продає і переказує цей біткоїн другій особі [31].

Однак, суд, по-перше, зазначив, що біткоїн – це гроші або кошти, тому що «вони можуть бути легко придбані в обмін на звичайну валюту, бути мірою вартості, і використовуються для здійснення фінансових операцій» [32].

По-друге, суд вказав, що операції були грошовими переказами, оскільки вони включали в кінцевому рахунку переказ грошей з одного місця в інше місце і між різними людьми [32].

Цим рішенням суд підтвердив, що Біткоїн потрібно виконує функції грошей і її можна розглядати як засіб розрахунку, а діяльність, пов'язана з криптовалютою підлягає ліцензуванню як це передбачено федеральним законодавством, що регулює обіг коштів.

2.2. Вітчизняна судова практика щодо криптовалютної діяльності

На сьогодні в Україні відсутнє законодавче закріплення правового режиму криптовалют, не вирішено питання із оподаткуванням відповідних операцій, не створено системи державного регулювання, тому можна стверджувати про знаходження криптовалют за межами вітчизняного правового поля та ймовірність притягнення осіб, що послуговуються ними в комерційних цілях, до кримінальної відповідальності, сам факт чого також неоднозначно оцінюється правниками [20].

За таких обставин велику роль в утворенні механізмів правового регулювання грає саме судова правотворчість. Однак, сьогодні можна констатувати, що національна судова практика є вкрай нерозвиненою – майже відсутні цивільні та господарські справи, в яких предметом розгляду є криптовалюти та їх правове врегулювання, тому довгий шлях вироблення однозначної судової практики щодо обігу криптовалют в Україні ще попереду.

Найбільшу частку з малочисельної судової практики складають кримінальні провадження. Тут варто згадати про лист Національного банку України від 08.12.2014 №29-208/72889 щодо віднесення операцій з "віртуальною валютою/криптовалютою "Bitcoin" до операцій з торгівлі іноземною валютою, а також наявності підстав для зарахування на поточний рахунок в іноземній валюті фізичної особи іноземної валюти, отриманої від продажу Bitcoin [33], в якому Національний банк України зазначив, що діяльність з купівлі-продажу криптовалюти за долари США або будь-яку іншу валюту може мати ознаки функціонування «фінансових пірамід» та може свідчити про потенційну залученість у здійснення сумнівних операцій [33]. І хоча позиція щодо порівняння діяльності з купівлі-продажу криптовалюти з фінансовими пірамідами є спірною, однак не абсолютно безпідставною.

Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку та Нацкомфінпослуг у своїй спільній заяві від 30.11.2017 року

заявляли, що будь-яка діяльність, пов'язана з криптовалютою є діяльністю на власний ризик, що мають усвідомлювати як фізичні так і юридичні особи. На думку національних фінансових регуляторів, криптовалютна діяльність може використовуватись для побудови фінансових пірамід [34].

Так, Дніпровським районним судом міста Києва розглядається досить резонансна справа № 755/15404/17 (кримінальне провадження № 4201610000001129 від 17.11.2016 року) за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч.2 ст. 364 (зловживання владою або службовим становищем всупереч інтересам служби з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди, якщо воно спричинило тяжкі наслідки), ч.3 ст.212 (умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), що входять в систему оподаткування, введених у встановленому законом порядку, якщо це призвело до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах), ч. 4 ст.190 (заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство) в особливо великих розмірах або організованою групою) Кримінального кодексу України [35; 36].

Група осіб розробила масштабний протиправний фінансовий механізм, який за своїм змістом підпадає під категорію «фінансової піраміди». Зокрема, механізм був направлений на протиправне заволоніння коштами громадян України та іноземців шляхом обману та зловживання довірою в особливо великих розмірах, їх подальше незаконне привласнення, з послідуною легалізацією шляхом виведення за межі України через системи електронних платежів, інвестування в підконтрольний легальний бізнес, придбання об'єктів нерухомості, автотранспорту тощо [35].

Так, учасники злочинної схеми з метою реалізації своїх намірів створили декілька підприємств та, в подальшому, залучили велику кількість інвесторів (громадян України та іноземців), обіцяючи при цьому, отримання вкладниками значних прибутків у майбутньому. Висока дохідність пояснювалась інвесторам

отримуванням прибутків від проведення операцій купівлі/продажу певних криптовалют [35].

Крім того, як і в будь-яких «пірамідах» зловмисниками декларувалася можливість отримання доходу від залучення до програми нових учасників, за що також передбачена відповідна система бонусів - реферальна винагорода . Таким чином, фактично створена фінансова піраміда із використанням ІТ технологій [35].

На підтвердження своїх слів та для залучення більшої кількості інвесторів, шляхом обману і зловживання довірою, на початку роботи програми в Україні, в засобах масової інформації розповсюджувалась інформація про вигідність налагодження фінансових взаємовідносин з підприємствами та відкрито представництва в регіонах України, Білорусії та Російській Федерації, які фактично не здійснювали жодної діяльності [35].

За попередніми даними, учасниками злочинної організації привласнено та легалізовано понад 20 млн. доларів США. Більша частина коштів, в порушення вимог податкового законодавства України, виведена за кордон з використанням криптовалюти біткоїн та в подальшому інвестована в легальний сектор економіки країн Євросоюзу, що спричинило нанесення державі збитків у вигляді не надходження до бюджету коштів в особливо великому розмірі [35]

При цьому, як зазначається, вказана фінансова піраміда функціонує за сприяння невстановлених співробітників органів Національної поліції України та Державної фіскальної служби України, які усвідомлюючи протиправний задум вищевказаних осіб здійснюють за грошову винагороду їх прикриття , не вживають заходів реагування тощо [35].

Аналогічною до вищезазначеної справи є також справа № 755/11871/17 (кримінальне провадження № 4201600000002035 від 04.08.2016 року), що також розглядається Дніпровським районним судом міста Києва [37]. У цій справі група осіб створила інвестиційний ІТ проект - «Crypto World Kingdom». Згідно із інформацією, яка розповсюджується зловмисниками в ЗМІ з метою залучення великої кількості інвесторів, «Crypto World Kingdom»

(cwkingdom.com) це підприємство, побудоване на основі власної криптовалюти «RTN» (токена), яка дає змогу отримати інвесторам (власникам токена) значні прибутки за рахунок зростання його вартості, що забезпечується успішним трейдингом, розробленим компанією, спеціальним торговим ботом, а також прибутками від власної міжнародної криптовалютної біржі [37].

З метою набуття більшої правдоподібності, із вкладниками укладались договори фінансових взаємовідносин, де представником «Crypto World Kingdom» виступала підставна особа, яка безпосередньо не приймала участі у діяльності підприємства, але усвідомлювала злочинний умисел [37].

Ще однією кримінальною справою, пов'язаною з шахрайськими схемами з використанням криптовалюти є справа № 216/5541/18 (кримінальне провадження №12018040230001507 від 09.08.2018 року), що розглядає Центрально-Міський районний суд міста Кривого Рогу Дніпропетровської області [38].

У цій справі засновники інтернет-платформи Crypto-Worlds.com, яка функціонує як підприємство із залученням інвесторів з різних країн світу для майнінгу (видобування) криптовалют (електронних грошей) з подальшою виплатою останнім відсотків в залежності від їх грошового вкладу, шахрайським шляхом заволоділи грошовими коштами особи у сумі 12151 доларів США [38].

Так, після реєстрації інвестори здійснювали переказ зі свого електронного рахунку на рахунок сайту <https://crypto-worlds.org> у кількості 30 (тридцять) «Ефірів» (Криптовалюта «Ефір»), що згідно до еквіваленту долару США склало 12 151 (дванадцять тисяч сто п'ятдесят один долар), але зарахування вказаної суми коштів на рахунки, створені на сайті <https://crypto-worlds.org> станом на 08.08.2018 року так і не відбулося [38].

Окрім цього, значну кількість кримінальних справ в яких фігурує криптовалюта складають справи про розповсюдження шкідливого програмного забезпечення, яке втручається в роботу комп'ютерів потерпілих осіб з метою

майнінгу криптовалют, шляхом використання потужностей їх персональних комп'ютерів.

Наприклад, у справі № 425/2030/18 розглядалось розповсюдження особою шкідливого програмного забезпечення, призначеного для несанкціонованого втручання в роботу комп'ютерів з метою отримання доходу шляхом прихованого видобування (майнінгу) криптовалюти, використовуючи потужності комп'ютерів потерпілих [39].

Особа створювала шкідливе програмне забезпечення, основною метою якого є втручання в роботу комп'ютерів осіб для здійснення процесором компютера алгоритмічних розрахунків з метою добування з використанням алгоритму «cryptonight» криптовалюти «Monero» (XMR), яка має свою номінальну вартість у разі обміну її на національну валюту України або національну валюту іншої держави [39].

Після створення шкідливого програмного забезпечення, воно було розміщувалось на сторінці інтернет-ресурсу, після чого до нього мала доступ необмежена кількість користувачів інтернет-ресурсу для безперешкодного завантаження останніми вказаної шкідливої програми на їх комп'ютери, розпочавши таким чином розповсюдження зазначеного шкідливого програмного засобу невизначеному колу користувачів всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет [39].

Шляхом прихованого інсталювання на чужі комп'ютери шкідливих програмних засобів, використовувались технічні можливості «заражених» комп'ютерів, що супроводжувалось прихованим переданням інформації у вигляді будь-яких зашифрованих завдань для математичних розрахунків, які надає ресурс «minergate.com», на користь злочинця. У зв'язку із переданням інформації здійснювалось навантаження центрального процесору комп'ютеру, на якому було встановлено такий шкідливий програмний засіб. За результатами виконання алгометричних розрахунків при виконанні зашифрованих завдань, інтернет ресурс «minergate.com», в автоматичному режимі нараховував злодію винагороду у вигляді криптовалюти XMR-Monero. У результаті, за допомогою

створеного шкідливого програмного засобу, злочинець отримував дохід від такого прихованого майнінгу, у вигляді криптовалюти XMR-Monero [39].

Зазначені дії були кваліфіковані за ч.1 ст. 361-1 КК України (створення з метою використання, розповсюдження, а також розповсюдження шкідливого програмного засобу, призначеного для несанкціонованого втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів) [36] [39].

Цікавим також видається рішення Дарницького районного суду міста Києва у справі № 753/599/16-ц від 24 березня 2016 року за позовом про зобов'язання передати товар в натурі [40].

Між сторонами було укладено договір обміну товару на роботи, згідно з яким одна сторона взяла на зобов'язання на власний ризик виконати роботи з розробки та створення програмного забезпечення відповідно до технічного завдання з передачею їх результатів другій стороні. Друга сторона в свою чергу зобов'язувалась передати виконавцю визначену договором кількість цифрової продукції біткоїнів на загальну суму 10 000 гривень в обмін на виконання ним робіт з розробки та створення програмного забезпечення. Сторони у договорі погодили, що обмін робіт на товар здійснюється на безгрошовій збалансованій основі, а роботи вважалися виконаними з моменту підписання акту прийому-передачі виконаних робіт. Виконавець виконав умови договору – розробив та створив програмне забезпечення відповідно до технічного завдання та передав другій стороні за договором, що підтверджується актом прийому-передачі виконаних робіт, проте друга сторона свої зобов'язання щодо передачі товару в обмін на виконані ним роботи, не виконала, що стало підставою звернення виконавця до суду з позовом про зобов'язання передати товар в натурі [40].

У цьому рішенні суд зазначив наступне: «...сторони погодили виконання договору на безгрошовій основі, тобто предметом договору були лише роботи та товар. При цьому сторони визначивши предмет договору, який має ознаки віртуального світу – цифрова продукція Bitcoin, погодили, що він не є предметом матеріального світу, який не має індивідуальних ознак, а тому, оскільки такий предмет договору не можна ідентифікувати, визначити його

ознаки матеріального світу, такий предмет не може бути об'єктом судового захисту» [40].

Окрім цього, суд наголосив, що позивачем було невірно обрано спосіб захисту порушеного права. В обґрунтування суд зазначив таке «Обраний позивачем спосіб захисту порушеного права у цій справі передбачав покладення зобов'язання на відповідача передати у власність позивачу товар у вигляді цифрової продукції Bitcoin загальною сумою 10 000 гривень, тобто віртуальну річ, яка не має ознак матеріального світу. Суд, враховуючи загальні положення про способи захисту порушеного права та судові рішення, не може зобов'язати відповідача передати позивачу речі, які не мають ознак матеріального світу» [40].

Пізніше, Апеляційний суд міста Києва у рішенні від 12 жовтня 2016 року погодився з висновком першої інстанції і залишив рішення Дарницького районного суду міста Києва в силі. Апеляційний суд міста Києва в обґрунтування своєї позиції також посилався на лист Національного банку України від 08 грудня 2014 року № 29-208/72889 і зазначив, що Bitcoin є грошовим сурогатом, який не має забезпечення реальної вартості [41].

Суд також зазначив, що Bitcoin не є річчю в розумінні вітчизняного законодавства, не є продукцією і не має ознак матеріального світу [41].

В адміністративному судочинстві було знайдено лише одну показову справу в якій фігурує криптовалюта. У справі № 820/5120/16 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «ЄДИНАРКОІН» до Головного управління Державної фіскальної служби у Харківській області про скасування індивідуальної письмової консультації стосовно оподаткування податком на додану вартість операцій з криптовалютами [42].

Позивач звернувся до Головного управління Державної фіскальної служби України у Харківській області із запитом про надання податкової консультації з питання оподаткування податком на додану вартість операцій з віртуальною криптовалютою Aitibitcoin та E-dinarcoin [42].

В листі Головного управління державної фіскальної служби у Харківській області № 4599/10/20-40-12-01-10 від 10.08.2016 року позивачу була надана індивідуальна письмова податкова консультація з питань поставлених у листі товариства стосовно оподаткування податком на додану вартість операцій з віртуальною криптовалютою Aitibicoін, в якій було зазначено, що позивач не є платником податку на додану вартість. Однак, листом № 5226/10/20-40-14-11-11 від 09.09.2016 року позивачу була надана ще одна письмова податкова консультація, в якій податковий орган повідомив запитувача про те, що операції з криптовалютою підлягають оподаткуванню податком на додану вартість. Позивач вважав надані йому індивідуальні письмові податкові консультації такими, що не ґрунтуються на чинному законодавстві України та просив скасувати відповідні податкові консультації [42].

Харківський окружний адміністративний суд у рішенні від 13 жовтня 2016 року задовільнив позов і скасував індивідуальні податкові консультації. Суд погодився з відсутністю вітчизняних засобів правового регулювання криптовалютної діяльності і перейшов до застосування практики Європейського суду справедливості. Так, суд послався на рішення Європейського суду справедливості у справі Хедквіст проти Швеції від 22.10.2015 року (у тексті рішення адміністративного суду помилково вказаний Європейський суд з прав людини), в якому він встановив, що на території Євросоюзу операції з обміну традиційних валют на біткоіни повинні бути вільні від податку на додану вартість, оскільки правила ЄС забороняють стягнення такого податку з операцій з обміну валют, банкнот і монет. Суд зазначив, що цим рішенням Європейський суд справедливості прирівняв криптовалюту до традиційних валют в плані оподаткування операцій з ними [42].

У лютому 2018 року співробітники Служби безпеки України спільно з Генеральною прокуратурою України викрили механізм фінансування терористичних організацій «ДНР/ЛНР» шляхом майнінгу та подальшої конвертації криптовалюти у гроші з метою фінансування терористичних

організацій. Повідомлялося, що отримані від конвертації криптовалют гроші перераховувалися на тимчасово окуповані терористами території, зокрема на фінансування незаконних збройних формувань бойовиків. Частина цих грошей спрямовувалась також на фінансування інтернет-ресурсів через які здійснювалась антиукраїнська пропаганда. Співробітниками Служби безпеки України встановлено, що частина криптовалюти перераховувалася безпосередньо з Російської Федерації на електронні гаманці українських спільників, а обладнання для майнінгу криптовалюти контрабандою поставлялось з Росії [43].

Коментуючи вищезазначену новину Пашко Д.В. та Омельчук Л.В. зазначають, що в судовому провадженні щодо цих фактів виникатимуть труднощі у доказуванні під час оцінки законності відповідних операцій з криптовалютою, оскільки в Україні немає офіційної заборони за обіг криптовалюти, і загалом не визначено статус криптовалют [23].

Вони зазначають, що через відсутність законодавчих обмежень обігу криптовалюти вбачається неможливим ставлення у вину особі вчинення певних дій із віртуальними валютами, що ставить під сумнів можливість дотримання засади верховенства права у цій категорії кримінальних проваджень та реалізації завдань кримінального провадження [23].

Отже, як видно з вищенаведеного, вітчизняна судова практика щодо обігу криптовалюти є слаборозвиненою. Більшість справ займають кримінальні провадження, в яких криптовалюта та її обіг зазвичай пов'язані з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, у справах про ухилення від оподаткування, шахрайство, обіг наркотичних речовин.

Через відсутність правового регулювання притягнути відповідальних сьогодні майже неможливо, що ставить під сумнів компетентність та довіру до українських правоохоронних органів. Сьогодні складається ситуація, коли вітчизняна правоохоронна система не може захистити права осіб, які займаються діяльністю, яка пов'язана з криптовалютою та її обігом, а кількість таких осіб продовжує зростати.

Окрім захисту порушення прав, за відсутності правового регулювання не можна й притягнути до відповідальності винувати осіб, в результаті чого наша країна та громадяни несуть великі збитки, оскільки за відсутності належного правового врегулювання, фізичні особи та бізнес, які працюють з криптовалютою і перебувають у «тіньовому» секторі і, як наслідок, не сплачують податки зі своїх доходів, які вони отримують від здійснення своєї підприємницької діяльності, що дозволило б значно наповнити український бюджет.

Висновки до розділу II

Отже, у другому розділі була проаналізована судова практика зарубіжних країн, практика міжнародних судових інстанцій та вітчизняна практика щодо криптовалюти та її обігу.

Виходячи з аналізу наведеної вітчизняної практики вбачається, що її небагато, більшість припадає на кримінальні провадження, які пов'язані з шахрайством, ухилянням від оподаткування, відмиванням незаконно отриманих коштів, обігом наркотичних речовин. В той же час, в цивільному, господарському провадженні справ майже немає, а в адміністративному провадженні перебуває лише одна предметна справа, яка стосується саме регулювання обігу криптовалют. При цьому, суди

Міжнародна судова практика є більш прогресивною і відповідає на нагальні питання щодо регулювання криптовалютної діяльності. Суди більше приділяють уваги дослідженню природи криптовалюти, її ознак, правовідносин між сторонами операцій, пов'язаних з криптовалютою. Надають власні висновки щодо порядку оподаткування операцій з криптовалютою, або необхідності запровадження спеціальних умов здійснення операцій з криптовалютами.

За відсутності правового регулювання та однозначної думки вітчизняних фінансових регуляторів, деякі суди просто визнають факт нерегульованості, посилаються на листи, роз'яснення, а не на нормативно-правові акти, і використовують практику міжнародних судових інстанцій (наприклад, Європейського суду справедливості), не здійснюючи при цьому самостійного дослідження правовідносин, пов'язаних з криптовалютою.

РОЗДІЛ III. ЮРИДИЗАЦІЯ КРИПТОВАЛЮТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.

3.1 Правове регулювання криптовалютної діяльності в Україні.

Досить довгий час єдиним нормативно-правовим актом, який давав змогу зрозуміти офіційну позицію державного фінансового регулятора був лист Національного банку України від 08.12.2014 №29-208/72889 щодо віднесення операцій з "віртуальною валютою/криптовалютою "Bitcoin" до операцій з торгівлі іноземною валютою, а також наявності підстав для зарахування на поточний рахунок в іноземній валюті фізичної особи іноземної валюти, отриманої від продажу Bitcoin. У цьому листі Національний банк України розглядає біткоїн як грошовий сурогат, який не має забезпечення реальною вартістю і не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це протирічить чинному українському законодавству [33]. В цьому листі, Національний банк України також наголосив на тому, що «не уповноважені банки не мають правових підстав для зарахування іноземної валюти, отриманої від продажу біткоїнів за кордоном» [33].

Тоді, у 2014 році Національний банк України застерігав, що діяльність з купівлі-продажу криптовалюти має ознаки фінансових пірамід і може використовуватись для проведення сумнівних операцій в розумінні законодавства про протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення [33].

6 жовтня 2017 року у Верховній Раді України був зареєстрований законопроект № 7183 «Про обіг криптовалюти в Україні», в якому законотворці намагались визначити зміст криптовалюти, блокчейну, майнінгу криптовалют

та інших важливих для правильного розуміння обігу криптовалют категорій. Автори законопроекту запропонували власне бачення того, хто має бути фінансовим регулятором криптовалюти [44].

У законопроекті пропонується наступне визначення криптовалюти: «криптовалюта – це програмний код (набір символів, цифр та букв), що є об'єктом права власності, який може виступати засобом міни, відомості про який вносяться та зберігаються у системі блокчейн в якості облікових одиниць поточної системи блокчейн у вигляді даних (програмного коду)» [44]. Система блокчейн законопроектом визначається як «децентралізований публічний реєстр усіх проведених криптовалютних транзакцій, які були проведені суб'єктом криптовалютних операцій» [44], а під майнінгом розуміється «обчислювальні операції, які здійснює майнер за допомогою власного та/або орендованого спеціалізованого обладнання, з метою забезпечення працездатності та безпеки системи блокчейн, та залежно від умов системи блокчейн отримує винагороду системи блокчейн» [44]. Під майнером в законопроекті розуміється будь-яка фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа, яка за допомогою власного та/або орендованого спеціалізованого обладнання забезпечує працездатність та безпечність системи блокчейн, криптовалютних транзакцій, і, в залежності від правил системи блокчейн, отримує винагороду системи блокчейн та/або набуває права власності на криптовалюту [44].

Відповідно до ч. 1 ст. 6 Законопроекту суб'єкт криптовалютних операцій має право вільно розпоряджатись криптовалютою, зокрема здійснювати операції з міни (обміну) криптовалюти будь-яких видів на іншу криптовалюту, обмінювати її на електронні гроші, валютні цінності, цінні папери, послуги, товари тощо» [44].

При цьому, законопроектом пропонувалось, щоб до криптовалютних транзакцій застосовувались загальні положення законодавства України про договір міни [44].

Згідно з інформацією з офіційного сайту Верховної Ради України про стан проходження законопроекту, після двох років на розгляді Комітету, 29 серпня 2019 року даний законопроект був відкликаний [44].

У Листі від 19.06.2018 р. N 04/02/02-1909 Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України зазначила таке: «... майнінг криптовалют не відноситься до ліцензованих видів послуг і адміністрацією Держспецзв'язку не розглядалося питання запровадження ліцензування щодо цього виду діяльності» [45].

У серпні 2018 року був опублікований Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності за період з червня 2017 року по липень 2018 року (далі також – «Звіт») [46]. До Ради з фінансової стабільності (далі – «Рада») входять керівники НБУ, Мінфіну, НКЦПФР, Нацкомфінпослуг і ФГВФО. Серед іншого, значна увага у Звіті була приділена статусу криптовалюти в Україні [46].

Як повідомляється у Звіті, протягом цього періоду «двічі до порядку денного Ради включалося питання поточного стану та перспектив криптовалют, ризиків операцій з ними для фінансової стабільності. Під час дискусії члени Ради та запрошені експерти, серед яких були народні депутати України, погодилися, що майнінг криптовалют дозволено законодавством України, та обговорили регулювання операцій з криптовалютами. Рада визнала, що питання вимагає додаткового вивчення, і створила робочу групу для вироблення спільної позиції фінансових регуляторів та підготовки законодавчого підґрунтя для врегулювання статусу криптовалют» [46].

У Звіті наголошується, що «Україна входить у топ-25 юрисдикцій у світі, в яких розвивається криптоіндустрія. За півтора року відбулося 25 ICO, у ході яких залучено близько 100 млн дол. США компаніями, засновники яких походять із України. Розвивається інфраструктура цього сектору. Криптовалюти виступають засобом обміну та збереження вартості, мають ознаки інвестиційного контракту. На міжнародному рівні криптовалюти починають розглядати як різновид фінансових інструментів» [46].

У Звіті також наведений перелік основних проблем, які заважають проводити операції з криптовалютами, зокрема це: «непрогнозовані правові наслідки; невизначеність оподаткування та обліку, а також питання необхідності ліцензування майнінгу та послуг з розроблення криптовалют; неможливість для платників єдиного податку приймати криптовалюту в оплату за товари/послуги; немає можливості укласти смарт-контракти, а також експортувати/імпортувати певні товари в обмін на криптовалюту; невизначений правовий статус ICO; немає механізмів захисту прав споживачів» [46].

Для вирішення вищезазначених проблем НКЦПФР було розроблено концепцію регулювання операцій з криптовалютами. Ця концепція визначає повноваження НКЦПФР та інших державних фінансових регуляторів у сфері обігу криптовалют. Рада підтримала цю концепцію як основу для майбутнього закону [46].

Ще у серпні 2018 року Міністерство фінансів України заявило про створення, починаючи з 16 жовтня 2018 року, двох робочих підгруп для напрацювання позицій щодо: «оподаткування ПДВ операцій постачання програмної продукції (з метою підготовки проекту узагальнюючої податкової консультації); проблемних питань оподаткування операцій з криптовалютами (з метою оцінки можливості підготовки узагальнюючих податкових консультацій на чинній законодавчій базі, або визначення концепції змін до податкового законодавства)» [47].

14 вересня 2018 року у Верховній раді був зареєстрований законопроект № 9083 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні» [48]. Цим законопроектом пропонувалось встановити визначення таких понять як віртуальні активи, криптовалюта, майнінг, токен та токен-актив, операції з віртуальними активами тощо. Так, законопроектом пропонувалися такі визначення:

«віртуальні активи – будь-яка форма запису в рамках розподіленого реєстру записів у цифровій формі, що може використовуватися як засіб обміну, одиниця обліку чи як засіб збереження вартості»;

«Криптовалюта – віртуальний актив у формі токена, що функціонує як засіб обміну або збереження вартості»;

«Майнінг - діяльність платника податків із здійснення обчислень, направлених на підтримання роботи розподіленого реєстру записів в цифровій формі, в тому числі з метою отримання віртуальних активів»;

«Операції з віртуальними активами – будь-які операції з продажу віртуальних активів, за винятком операцій з обміну віртуального активу одного виду на інший, які не є об'єктами оподаткування»;

«Токен – цифрова одиниця обліку в рамках розподіленого реєстру записів у цифровій формі, який має криптографічний захист»;

«Токен-актив – віртуальний актив у формі токена, який посвідчує майнові та/або немайнові права власника токена, що відповідають зобов'язанням емітента токена» [48].

Крім цього, законопроект передбачав встановлення податку на доходи фізичних осіб від операцій з віртуальними активами за ставкою у 5 %. З 1 січня 2025 року пропонувалось запровадити податок на прибуток підприємств від операцій з віртуальними активами за ставкою у 18 %. При цьому, передбачалось, що до 31 грудня 2024 року включно, розмір ставки становитиме 5 %. [48].

Аналогічно з законопроектом № 7183 «Про обіг криптовалюти в Україні», цей законопроект, після року очікування на розгляд також був відкликаний 29 серпня 2019 року [48].

25 жовтня 2018 року на сайті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України було опубліковано офіційну заяву про готовність відомства регулювати криптовалюту: «Мінекономрозвитку ініціює ухвалення Концепції державної політики у сфері віртуальних активів, метою якої є створення

зрозумілих умов для ведення діяльності у сфері віртуальних активів та віртуальних валют (криптовалют)» [49].

За наведеною на офіційному сайті Мінекономрозвитку інформацією, реалізація Концепції передбачена на період до 2021 року у два етапи:

1. у 2018-2019 роках передбачалось нарешті визначити правовий статус криптовалют, визнати суб'єктів господарювання, що надають послуги з обміну криптовалют на фіатні валюти і навпаки, здійснити моніторинг та аналіз проблем і тенденцій розвитку ринку віртуальних валют/активів з метою розроблення заходів для вдосконалення регуляторної політики України по відношенню до віртуальних валют [49].
2. у 2020-2021 роках передбачається здійснити такі кроки: визнання провайдерів гаманців-зберігачів віртуальних валют суб'єктами первинного фінансового моніторингу; розробка спеціальних законодавчих актів щодо врегулювання використання віртуальних активів, смарт-контрактів та токенів, проведення ІСО/ІТО [49].

Щодо майнінгу криптовалют висловлювалась і Державна служба статистики України у своєму Листі від 05.10.2018 р. № 14.4-09/435-18. У документі зазначено наступне: «Питання щодо класифікації діяльності із «майнінгу» криптовалют відповідно до NACE² неодноразово порушувалося і було предметом обговорення експертів Робочої групи статистичної організації Європейської Комісії (Євростат) з питань класифікацій. Наразі експерти рекомендують класифікувати діяльність із «майнінгу» та реалізації криптовалют у позиції 64.19 «Інші види грошового посередництва», торгівлі (обміну) криптовалютами – у позиції 66.19 «Інша допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення» [50].

У січні 2020 року міністерка фінансів України Оксана Маркарова повідомила про те, що криптовалюта була внесена в закон про фінансовий моніторинг, що є початком введення криптовалюти у легальне поле згідно з

² Класифікація видів економічної діяльності ЄС

європейськими директивами і рекомендаціями FATF [51]. Вона також повідомила, що при Комітеті цифрової трансформації Верховної Ради України створена міжвідомча робоча група, яка має розробити спеціальний закон про регулювання обігу віртуальних активів в Україні [51]. На думку міністерки легалізація криптовалют має більше можливостей для розвитку цієї галузі і економіки в цілому, аніж загроз. При цьому, в міністерстві зазначають, що за експертними оцінками обсяги операцій з криптовалютами в Україні є досить високими.

Бачимо, що незважаючи на те, що спочатку ставлення до криптовалюти було негативним і вкрай скептичним, у подальшому і по сьогодні відбувається жваве обговорення формування механізмів правового регулювання криптовалюти і операцій з нею: створюються профільні групи для винайдення окремих рішень при регулюванні криптовалюти, розробляються концепції з визначеними кроками для поступового впровадження криптовалюти в правове поле, створюються профільні об'єднання для дослідження актуального стану криптовалют в Україні. Очевидно, дискусія щодо криптовалюти в Україні стає дедалі жвавішою і до неї долучаються все більше і більше учасників для спільного винайдення найбільш оптимального сценарію. Долучається до цієї дискусії і держава.

Позитивним кроком на зустріч ефективній легалізації криптовалюти в Україні стало створення Міністерства цифрової трансформації України. Кабінет міністрів України своєю постановою від 18 вересня 2019 року № 856 затвердив Положення про Міністерство цифрової трансформації України. Одним з основних завдань міністерства є формування та реалізація державної політики у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства. Серед завдань Мінцифри є також і забезпечення розвитку віртуальних активів, блокчейну та токенизації, штучного інтелекту [52].

План роботи Міністерства цифрової трансформації на 2020 рік, затверджений наказом Міністерства цифрової трансформації від 03 грудня 2019 року № 15 передбачає, протягом першого кварталу 2020 року, легалізацію та створення повноцінного нормативно-правового поля та регулювання для галузі віртуальних активів. На думку міністерства такі заходи призведуть до детінізації 90% крипто-активів громадян України [53].

У жовтні 2019 року відбулася відкрита зустріч української блокчейн-спільноти. У ній взяли участь представники Мінцифри, Верховної Ради, профільних асоціацій, Офісу ефективного регулювання (BRDO), IT-фахівці, бізнесмени. Під час цієї зустрічі учасники наголосили, що наразі існує взаєморозуміння між народними депутатами, які курують це питання у парламенті, Мінцифрою та ринком. І робота зі створення законодавчої та нормативної бази проводитиметься спільно [54].

На цій зустрічі був оголошений план держави щодо управління та розвитку віртуальних активів на найближчі роки, який передбачав, зокрема: визначення термінології. шляхом внесення змін у відповідні нормативно-правові акти і схвалення цього документу, створення концепції оподаткування у сфері крипто-активів, імплементацію до літа 2020 року рекомендацій Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (ФАТФ), запровадження технології блокчейн у державних реєстрах, легалізація майнінгу, залучення до України міжнародних криптовалютних бірж, виключення зловживання на ринку віртуальних активів, забезпечення конкурентоспроможності України на світовому ринку віртуальних активів та залучення до України іноземних компаній та інвесторів [54].

Вже в листопаді 2019 року Міністерство цифрової трансформації та міжнародна компанія Binance оголосили про підписання меморандуму щодо формування позиції у встановленні потенційного правового статусу віртуальних активів і валют в Україні. Binance – це одна з найкрупніших у світі компаній, що працює з технологією blockchain та криптовалютами [55].

Передбачалось, що в рамках угоди про співпрацю Міністерство цифрової трансформації і Vinance створять робочу групу для розробки стратегії впровадження технології блокчейн, створення нових віртуальних активів і ринку віртуальних валют в Україні [55].

У листопаді 2019 року у Верховній Раді України був зареєстрований законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо оподаткування операцій з криптоактивами».

Відповідно до інформації з офіційного сайту Міністерства цифрової трансформації, цим законопроектом запропоновано визначення термінів: «криптоактив», «токен-актив», «віртуальний актив», «операції з криптовалютою», «розподілений реєстр» та «токен». Окрім цього, в Міністерстві зазначають, що в законопроекті визначений також порядок оподаткування операцій з криптовалютою. Зокрема, передбачається, що ставка податку на доходи фізичних осіб для інвестиційного прибутку від продажу криптоактивів становитиме 5 % протягом 5 років. Окрім цього, операції з продажу криптоактивів не є об'єктом оподаткування ПДВ. Інвестиційний прибуток від операцій з цифровими активами розраховуватимуться як різниця між доходом, отриманим від продажу таких активів, та його вартістю, що визначається із суми документально підтверджених витрат на придбання таких активів та/або на створення цифрових активів [56].

На жаль, текст законопроекту на офіційному сайті Верховної Ради відсутній, тому проаналізувати його детальніше наразі не є можливим. Станом на сьогодні законопроект не прийнятий, будь-якої інформації щодо його подальшої долі немає.

Важливою подією на шляху легалізації криптовалюти в Україні стало прийняття 06 грудня 2019 року Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», яким були запроваджені норми FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) щодо протидії відмиванню грошей та фінансування тероризму [57].

Закон включає в себе положення про віртуальні активи і вводить у правове поле певні важливі «криптовалютні» терміни.

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 18 Закону державне регулювання і нагляд у сфері запобігання та протидії щодо постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів здійснюється спеціалізованим органом – Міністерством цифрової трансформації України [57].

В законі визначено термін «віртуальний актив», під яким розуміється цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [57].

Таке визначення віртуального активу надає легальну можливість використовувати криптовалюти для розрахунків, а також як інвестиційний засіб.

Законом також визначено, хто є постачальником послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів. Так, відповідно до п. 51 ч. 1 ст. 1 Закону постачальником послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів є будь-яка фізична чи юридична особа, яка провадить один або декілька таких видів діяльності та/або операцій для іншої фізичної та/або юридичної особи або від її імені [57]. До таких послуг законодавець відносить наступні:

- обмін віртуальних активів;
- переказ віртуальних активів;
- зберігання та/або адміністрування віртуальних активів або інструментів, що дають змогу контролювати віртуальні активи;
- участь і надання фінансових послуг, пов'язаних із пропозицією емітента та/або продажем віртуальних активів [57].

Таким чином, до постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів тепер офіційно віднесені криптообмінники, криптобіржі, а також компанії, які здійснюватимуть ICO.

Зазначені положення нового закону означають, що такі компанії зможуть здійснювати свою діяльність цілком легально, і навіть відкривати банківські

рахунки, що стимулюватиме вихід віртуальних активів з тіні та надходження до бюджету від операцій з такими активами.

Законом також встановлюються критерії для визнання фінансових операцій пороговими та підозрілими, тобто які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу [57]. Положеннями ст. 20 Закону встановлено, що фінансові операції вважаються пороговими, якщо сума, на яку здійснюється операція дорівнює чи перевищує 400 тисяч гривень або дорівнює чи перевищує суму в іноземній валюті, банківських металах, інших активах, еквівалентну за офіційним курсом гривні до іноземних валют і банківських металів 400 тисяч гривень на момент проведення фінансової операції, за наявності однієї або більше таких ознак:

сторона фінансової операції зареєстрована в державі, що не виконує чи неналежним чином виконує рекомендації міжнародних, міжурядових організацій, задіяних у сфері боротьби з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванням тероризму чи фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення, або має рахунок у банку, зареєстрованому в зазначеній державі;

фінансові операції здійснюються політично значущими особами, членами їх сім'ї та/або осіб, пов'язаних з ними;

фінансові операції здійснюються з метою виведення коштів за кордон;

фінансові операції з готівкою (внесення, переказ, отримання коштів) [57].

До підозрілих фінансових операцій відносяться фінансові операції або спроба їх проведення незалежно від суми, на яку вони проводяться, якщо суб'єкт первинного фінансового моніторингу має підозру або має достатні підстави для підозри, що вони є результатом злочинної діяльності або пов'язані чи стосуються фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення [57].

Положеннями ч. 3 ст. 11 Закону передбачено, що при проведенні фінансових операцій з віртуальними активами на суму, що дорівнює чи перевищує 30 тисяч гривень, постачальники послуг мають проводити належну

перевірку [57]. Належною перевіркою є заходи, які включають в себе ідентифікацію та верифікацію клієнта, встановлення кінцевого бенефіціарного власника клієнта або його відсутності, встановлення мети та характеру проведення фінансових операцій, забезпечення актуальності отриманих даних та інформації про клієнта, моніторинг на постійній основі ділових відносин та здійснених фінансових операцій клієнта, що здійснюється у процесі таких відносин, щодо відповідності фінансових операцій інформації про клієнта та його діяльність [57].

Згідно з ч.3 ст. 14 Закону при здійсненні переказів в межах України з використанням віртуальних активів на суму, що є меншою ніж 30 тисяч гривень (або еквівалент в іноземній валюті) та відсутності пов'язаності такого переказу з іншими операціями, що в сумі перевищують 30 тисяч гривень, переказ повинен супроводжуватися як мінімум номером рахунка/електронного гаманця або унікальним номером електронного платіжного засобу платника (ініціатора переказу)/наперед оплаченої картки багатоцільового використання та номером рахунка або унікальним номером електронного платіжного засобу отримувача/наперед оплаченої картки багатоцільового використання, а в разі відсутності рахунка/електронного гаманця - унікальним обліковим номером фінансової операції [57].

При цьому, здійснення такої фінансової операції має супроводжуватись як мінімум: інформацією про платника (фізичну чи юридичну особу) та інформацією про отримувача переказу коштів (фізичну чи юридичну особу) [57].

Якщо під час здійснення фінансової операції у суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникнуть обґрунтовані підозри про те, що ця операція здійснюється з метою легалізації незаконно отриманих коштів, фінансування терористичної діяльності, або розповсюдження зброї масового знищення, він може зупинити здійснення фінансової операції, або навіть заморозити активи , які пов'язані з тероризмом та його фінансуванням, розповсюдженням зброї масового знищення та його фінансуванням [57].

Очевидно, що за останні роки Україна помітно просунулась в напрямку легалізації криптовалютних активів, однак, загалом ситуація залишається невтішною. На сьогодні маємо більше планів, завдань, концепцій, аніж реальних та дієвих заходів, націлених на легалізацію.

Незважаючи на позитивні кроки, питання оподаткування операцій з криптовалютами залишається відкритим. Те, що на переконання Мінцифри у Верховній Раді України знаходиться відповідний законопроект не дає жодних гарантій, що він буде прийнятий. Інші законопроекти, пов'язані з криптовалютою лежали у Верховній Раді України протягом 2-3 років, а потім були відкликані.

Амбітні плани Мінцифри щодо виведення 90 % операцій з віртуальними активами протягом першого кварталу 2020 року вражають, однак він не виконаний. Концепція Мінекономрозвитку у сфері віртуальних активів також не реалізується.

До сих пір будь-яка діяльність, пов'язана з криптовалютами (майнінг криптовалют, діяльність криптовалютних бірж, ICO тощо) не внесена до Національного класифікатору видів економічної діяльності ані окремою категорією, ані включена до жодної з вже існуючих груп.

Сьогодні відсутня комплексна законотворча робота по створенню ефективного правового регулювання використання криптовалюти в Україні. Регулювання криптовалютної діяльності не може обмежуватись лише прийняттям Закону України «Про запобігання та протидію відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Необхідно розробляти і впроваджувати інші механізми, які дозволять ефективно контролювати та регулювати діяльність, пов'язану з криптовалютами.

Зважаючи на вищезазначене, ефективність українського законодавства і стан його розвитку в контексті криптовалютної діяльності є незадовільним, хоч і, безумовно набагато кращим у порівнянні з минулими роками.

Погоджусь з думкою Д. В. Пашка та Л. В. Омельчука про те, що «державні фінансові регулятори, на які покладено обов'язок забезпечувати комплексне правове регулювання у всіх сферах економічних відносин, не можуть залишатись осторонь від регулювання криптовалюти та операцій, пов'язаних з нею, що за прогнозами провідних економістів світу протягом одного-двох десятиліть стане абсолютно переважаючим способом розрахунків між фізичними та юридичними особами» [23].

Невизначеність держави у відношенні до криптовалюти та необхідності врегулювання пов'язаної з ними діяльності, або повільність у проведенні заходів, покликаних легалізувати віртуальні активи призводить тільки до негативних наслідків, адже ризики, пов'язані з використанням криптовалюти (використання її у відмиванні коштів, фінансуванні тероризму, тінізація фінансових операцій тощо) будуть лише збільшуватись, а держава продовжить втрачати потенційні значні надходження до бюджету. Криптовалютна сфера є дуже перспективною і може стати потужним інструментом економічного зростання України в нинішніх умовах. Вироблення дієвої системи оподаткування криптовалютної діяльності дозволить значно поповнити державний бюджет України. Розвиток криптовалютної сфери забезпечить також підвищення інвестиційного інтересу до України, допоможе залучити значні іноземні інвестиції. Криптовалюта поступово визнається у більшості розвинених країн світу, все більше країн приходять до усвідомлення перспективності та вигідності легалізації криптовалюти, а не її заборони. Україна не може залишатися осторонь таких тенденцій і повинна пришвидшити розробку та впровадження ефективних механізмів комплексного регулювання такої перспективної галузі.

3.2 Іноземне законодавство щодо регулювання криптовалютної діяльності

Для вироблення якомога ефективного правового регулювання обігу криптовалют в Україні варто використати досвід світової спільноти стосовно цього питання. В цьому пункті буде розглянуте правове регулювання криптовалютної діяльності в різних країнах, зокрема, країн, які визнали криптовалюту валютою чи товаром, які обрали шлях заборони криптовалюти, та які зайняли позицію очікування і не поспішають з врегулюванням обігу криптовалюти.

Європейський центральний банк ще в 2012 році опублікував звіт, в якому заявив, що традиційне регулювання фінансового сектора не може бути застосовано до біткоїну. Сам біткоїн в документі було визначено як конвертовану децентралізовану віртуальну валюту [58].

Законодавство ЄС нині визначає Bitcoin як «цифрове представлення вартості, яка не підтверджена центральним банком або державним органом і не прив'язане до юридично встановлених валютних курсів і яке може використовуватися як засіб обміну для покупки товарів і послуг, їх передачі та зберігання, і може набуватися в електронному вигляді» [23].

На початку січня 2016 року Європейська комісія оголосила свої плани щодо посилення стандартів звітності для криптовалютних бірж і компаній, що надають криптовалютні гарантії користувачам. Зокрема, Європейська комісія має намір зобов'язати європейські криптовалютні біржі і провайдерів криптовалютних гаранцій проводити обов'язкову ідентифікацію користувачів [16].

Окрім цього, у липні 2016 року Європейська комісія запропонувала прийняти директиву, яка покладе обов'язок на криптовалютні біржі та провайдерів криптовалютних гаранцій дотримуватися вимог Директиви 2015/849 від 20 травня 2015 року «Про попередження використання фінансової

системи для цілей відмивання злочинних доходів і фінансування тероризму» [16]. Це доцільно, оскільки це дозволить забезпечити більший рівень захисту від шахрайства, відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом, фінансування тероризму та інших загроз [16].

У серпні 2016 року Європейська служба банківського нагляду опублікувала висновок щодо запропонованої директиви. Відповідно до вищезазначеного документа, положення про збір персональних даних повинні бути більш суворими, а європейські фінансові регулятори повинні мати можливість накладати санкції на криптовалютні біржі і провайдерів криптовалютних гаманців, які не дотримуються встановлених правил [16].

У вересні 2017 року Європейським парламентом були внесені зміни до Директиви ЄС 2015/849 від 20 травня 2015 року «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання коштів та фінансування тероризму» [16].

Прийняття цієї Директиви передбачає покладання на криптовалюту ті самі зобов'язання, які накладені на будь-які інші фінансові сервіси в ЄС. Після зазначених змін оператори і криптовалютні біржі тепер зобов'язуються проводити верифікацію своїх користувачів і проводити моніторинг всіх транзакції аналогічно тому, як здійснюють моніторинг транзакцій звичайні фінансові сервіси [16, с. 15].

В альтернативу терміну «криптовалюта» європейськими регуляторами також використовується термін «віртуальна валюта», яка розглядається і як засіб платежу [16].

В Швейцарії криптовалюта розглядається на рівні з іноземними валютами, а операції з використанням криптовалюти не обкладаються ПДВ. За загальним правилом, операції з криптовалютою не вимагають отримання спеціальних дозволів, проте деякі види діяльності, пов'язані з криптовалютою, включаючи покупку і продаж криптовалюти на комерційній основі на діючих торгових майданчиках, можуть підлягати ліцензуванню при наявності певних умов. Також до операцій з криптовалютою застосовуються загальні вимоги

законодавства Швейцарії про боротьбу з відмиванням коштів. У липні 2017 року Швейцарська федеральна рада оголосила про створення такої системи такої званої «нормативної пісочниці» [59, с. 10-11]. Режим «нормативної пісочниці» передбачає правовий режим в якому юридичним чи фізичним особам, які займаються розробкою новітніх технологій в фінансовій сфері, фінансових інструментів, продуктів та послуг, надається можливість проводити експерименти для їх подальшої імплементації без ризиків порушити чинне законодавство країни. [59, с. 10-11]

При цьому передбачається, що компанії з оборотом менше 1 млн. швейцарських франків (близько 1 млн доларів США) будуть звільнені від необхідності ліцензування діяльності [59, с. 10-11].

Особливо сприятливі умови для крипто-стартапів створені в кантоні Цуг, «Криптодолині», де створена одна з найкращих екосистем в сфері технологій розподілених реєстрів. На початку 2017 року досі неофіційну назву «Криптодолина» було закріплено створенням Crypto Valley Association - некомерційної організації, яка об'єднує підприємців, інвесторів, навчальні заклади та органи влади для просування передових досліджень і розробок. Серед засновників Crypto Valley Association - великі міжнародні гравці (Thomson Reuters, PwC, Luxoft, Bitcoin Suisse, Bussmann Advisory), наукові та навчальні організації (Університет прикладних наук Люцерн Hochschule Luzern), а також уряд кантону Цуг і муніципалітет Цуг. В Асоціації шість робочих груп. Вони займаються розробкою політики та правових основ (робоча група Policy / Regulation), розвитком екосистеми стартапів (Startup On-Boarding), виступають посередниками між стартапами і інвесторами (Investments), створюють умови для розвитку і просування нових технологій (Technology), проводять галузеві заходи (Events) і просувають ідеї Криптодолини за її межами (Communications). Прикладом креативного підходу влади є той факт, що кантон Цуг став першим в світі містом, де біткоїнами можна оплатити, наприклад, штраф за неправильне паркування. Крім того, в деяких банках тут вільно змінюють криптовалюту на звичайні гроші. За даними

Crypto Valley Association, швейцарські компанії тільки з початку 2017 року провели ICO на більш ніж 600 млн. доларів США. Багато стартапи приїжджають сюди для того, щоб зробити первинне розміщення криптоактивів і залучити інвестиції [59, с. 10-11].

Що стосується ICO, то на даному етапі загальне правило таке: якщо розміщені компанією токени визнаються фінансовим інструментом, то вони підпадають під регулювання традиційного фінансового законодавства. Якщо токени припускають лише право власника на деякі послуги або доступ до продукту, то вони не регулюються. Якщо проект визнають таким, що належить до фінансової сфери (тобто якщо токен визнаний фінансовим інструментом), тоді компанії потрібно буде отримати попереднє схвалення і пройти реєстрацію. Воно дається після експертизи на предмет можливих порушень норм законодавства - податкового, про протидію відмиванню грошей і фінансуванню тероризму та інших. Фінансові регулятори в Швейцарії зараз працюють над поправками в корпоративне та фінансове законодавство, щоб, з одного боку, закріпити зміни, що відбуваються, а з іншого, сприяти безперешкодному розвитку технологій [59, с. 10-11].

За визначенням аналітиків, в Швейцарії прийняті найбільш сприятливі закони для обігу криптовалюти. Як наслідок, саме у Швейцарії була створена перша в світі платформа з обміну криптовалюти на фіатні гроші біржа ECUREX GmbH, що повністю відповідає нормативним вимогам Закону Швейцарії «Про банківську діяльність». Крім цього, операції з криптовалютами в цій країні було звільнено від оподаткування податком на додану вартість – відповідно до відповіді на запит швейцарських Bitcoin-компаній до Швейцарської Федеральної податкової адміністрації, транзакції з криптовалютами було визнано в цій країні як платіжний засіб, а не операції з надання послуг або товарів [16, с. 16].

В Японії криптовалюта була визнана законним засобом платежу в квітні 2017 року. Кілька великих ритейлерів криптовалюти тепер приймають Bitcoin в якості оплати за товари й послуги. В Японії поняття криптовалюти

розмежують з поняттям електронних грошей, криптовалюта визнається оборотоздатним активом, який може бути використаний в якості платіжного засобу, а не звичайними грошовими коштами. Згідно з японським законодавством діяльність з обміну криптовалюти на фіатні гроші не обкладається податком на додану вартість [59, с. 19-20].

В той же час, японські банки не можуть відкривати депозитні рахунки в біткоїнах і надавати посередницькі послуги при купівлі чи продажу криптовалюти або здійснювати її обмін на фіатні гроші [59, с. 19-20].

Дохід, отриманий фізичною особою в якості криптовалюти, підлягає обкладенню податком на прибуток фізичних осіб, а прибуток юридичної особи в криптовалюті – податком на прибуток [59, с. 19-20].

Комісія з цифрових активів порекомендувала при відкритті бірж і торгових майданчиків подавати в Комісію спеціальні заявки, а також прийняти відповідні заходи з протидії відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, та заходи щодо забезпечення безпеки [59, с. 19-20].

В Австралії криптовалютні операції, пов'язані з фіатними грошима або іншими фінансовими продуктами, зокрема, надання послуг з обміну криптовалюти на фіатні гроші підлягають ліцензуванню, але такі операції з криптовалютою як купівля чи продаж не підлягають ліцензуванню [59, с. 20-22].

У 2016 році в Австралії був прийнятий Кодекс поведінки для гравців індустрії цифрових валют, розроблений Асоціацією цифрових валют і комерції Австралії [59, с. 20-22].

Відповідно до цього Кодексу, члени Асоціації повинні:

1. Забезпечити дотримання вимог законодавства в сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму;
2. Здійснювати перевірку відомостей про директорів, топ-менеджерів і великих акціонерів компанії;

3. Забезпечити на підприємстві дотримання правил «Знай свого клієнта» (Know your customer), що передбачають процедуру верифікації клієнтів шляхом ретельного збору інформації про клієнтів та її подальшого зберігання;

4. Надавати клієнтам справедливу можливість вимагати відшкодування за надані неналежним чином послуги [59, с. 20-22].

Дотримуватись положень цього Кодексу зобов'язані лише члени Асоціації цифрових валют і комерції Австралії, а також проводиться щорічна процедура аудиту і повторної сертифікації членів Асоціації цифрових валют і комерції Австралії. Якщо під час сертифікації буде встановлено, що член Асоціації не дотримується положень Кодексу, то Асоціація має право застосувати до такого члена штрафні санкції [59, с. 20-22].

Що стосується оподаткування доходів від провадження діяльності з обігу криптовалют, то, відповідно до офіційної позиції Податкової служби Австралії, прибуток, отриманий від операцій з криптовалютами, оподатковуються податком на прибуток [59, с. 20-22].

Однак, в Австралії існує проблема з подвійним оподаткуванням криптовалют: один раз податок на товари і послуги стягується при обміні фіатних грошей на криптовалюту, а другий раз - при оплаті товарів і послуг за допомогою криптовалют. При цьому проблема з подвійним оподаткуванням в першу чергу стосується саме бізнесу, адже фізичні особи не підпадають під подвійне оподаткування у випадках, якщо сума криптовалюти при обміні на фіатні гроші в еквіваленті не перевищує 10 000 австралійських доларів [59, с. 20-22].

Цікаво, що в Австралії існує легальна можливість виплачувати заробітну плату в криптовалюті, але тільки при обопільній згоді роботодавця і працівника і наявності договору між ними [59, с. 20-22].

Одним з глобальних лідерів у взаємовідносинах с криптовалютою є Канада. У червні 2015 був опублікований звіт Постійного комітету сенату з банківської справи, торгівлі і комерції (Senate Standing Committee Banking,

Trade and Commerce), в якому зазначалось, що найкращою стратегією взаємовідносин з криптовалютою є дотримання політики спостереження за розвитком криптовалюти в міру їх розвитку, здійснюючи регулювання кріптовалютної діяльності лише при необхідності в окремих випадках [59, с.17-19].

На сьогодні Канада займає друге місце в світі після США за кількістю встановлених Bitcoin-банкоматів. Канада вживає заходів з розробки власної цифрової версії канадського долару на основі технології Blockchain, яка є основою будь-якої криптовалюти [59, с.17-19].

При цьому в Канаді здійснюють діяльність кріптовалютні біржі, які зобов'язані зареєструватися в Канадському центрі аналізу фінансових операцій та звітності і дотримуватися законодавства в сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів [59, с.17-19]. Без відповідної реєстрації кріптовалютні біржі не можуть відкривати рахунки в банках. В інших аспектах діяльність кріптовалютних бірж ніяким чином не регулюється. При цьому, такі вимоги поширюються як на компанії, які зареєстровані в Канаді, так і на компанії, які надають відповідні послуги в Канаді, але зареєстровані в інших юрисдикціях [59, с.17-19].

Щодо оподаткування кріптовалютних операцій, то канадське податкове законодавство передбачає оподаткування оплати товарів чи послуг за допомогою криптовалют, оскільки така оплата в Канаді розглядається як бартерна угода. Окрім цього, при продажу криптовалюти стягується податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток або ж податок на приріст капіталу [59, с.17-19].

Криптовалюта, отримана в результаті майнінгу, який здійснювався в комерційних цілях, обкладається податком на прибуток та податком на прибуток фізичних осіб. Визначення комерційної складової майнінгу криптовалют податковими органами Канади здійснюється в кожному конкретному випадку окремо [59, с.17-19].

У Сполученому Королівстві немає спеціальних законів, які б регулювали криптовалюту та діяльність, пов'язану з нею [60].

Однак, що стосується оподаткування, то Державне управління Великої Британії з податкових і митних зборів зазначило, що «ринкові валюти мають унікальну ідентичність і тому не можуть безпосередньо порівнюватися з будь-якою іншою формою інвестиційної діяльності або механізмом платежів». Оподаткування доходів, отриманих від криптовалютної діяльності залежать від самої діяльності та залучених до цієї діяльності сторін. Податок на додану вартість стягується тільки з постачальників за будь-які товари або послуги, що продаються у Великобританії в обмін на криптовалюту [60].

Правила корпоративного податку поширюються на підприємства, які отримують прибуток від діяльності з обміну, які включають в себе криптовалюту. Будь-які операції компанії з криптовалютами, розглядаються так само, як і звичайні операції згідно з чинними правилами корпоративного податку, і будь-які отримані прибутки від цих операцій оподатковуються відповідно [60].

Для підприємств, які не є юридичними особами податок на прибуток стягується з прибутку, який можна віднести до криптовалютних операцій. У Великобританії також оподатковується операції, в яких прибуток реалізується після транзакції з криптовалютами, якщо окремий користувач купує і продає монети як інвестор. Такі прибутки потрапляють у податок на приріст капіталу, і цей податок підлягає сплаті з будь-якого прибутку, який надає криптовалюта [51].

У квітні 2016 р перша криптовалютна компанія у Великобританії Circle була зареєстрована в Управлінні по податках і митних зборах. Завдяки цьому з нею погодився співпрацювати банк Barclays, що по суті стало першим прецедентом спільної роботи великої банківської установи і криптовалютної компанії. Коментуючи цю ситуацію, секретар Казначейства з економічних питань зазначив, що «такими діями ми підтверджуємо наше рішення представити найбільш прогресивний і далекоглядний регулюючий режим».

Також в квітні 2016 року був опублікований план дій Казначейства по боротьбі з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванням тероризму. У документі Казначейство запропонувало застосовувати законодавство в сфері легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, по відношенню до бірж та інших криптовалютних компаній, які здійснюють обмін валют. Разом з тим до компаній, які надають криптовалютні гарантії користувачам, але не надають послуг з обміну цифрових валют, таке законодавство застосовуватися не буде [59, с. 11-13].

Що стосується оподаткування, то ще в 2014 року Управління по податках і митних зборах опублікувало аналітичний документ щодо оподаткування операцій з криптовалютою. Відповідно до цього документу дохід, отриманий в результаті майнінгу цифрових грошей і їх обміну на фунт стерлінгів або іншу валюту, не повинен обкладатися ПДВ. Разом з тим, ПДВ повинен стягуватися з постачальників будь-яких товарів або послуг, проданих за криптовалюту. При цьому вартість товарів або послуг, що обкладаються ПДВ, повинна відповідати вартості криптовалюти в фунтах стерлінгах на момент проведення такої операції [59, с. 11-13].

Великобританія прагне розвиватися в напрямку криптовалют, тому, на прохання Банку Англії дослідники Університетського коледжу Лондона розробили власну цифрову валюту, що має схожість із біткоїном. Система, що отримала назву RSCoin, заснована на технології розподіленого реєстру і дозволяє швидко та зручно переміщати цифрові цінності. Однак головна відмінність RSCoin від біткоїнів полягає у можливості їх централізації: система може повністю контролюватися центральними банками [61].

Як і біткоїни, RSCoin використовує криптографію для створення захищених від підробок цифрових грошей, тоді як верифікація транзакцій також відбувається у блокчейні, куди записуються всі переміщення цифрової валюти. Однак, якщо мережа біткоїну повсюдно підтримується численними комп'ютерами і не має єдиного центру управління, а купити біткоїни може

кожен, то реєстр RSCoin перебуває під контролем центрального банку. Розроблена система також передбачає можливість необмеженої емісії цифрових знаків. На думку розробників, це дозволить регуляторам приймати необхідні коригуючі заходи, як, наприклад, програми валютного стимулювання, уведені Федеральним Резервним банком США та іншими центральними банками після фінансової кризи 2008 р. [61].

Також Банк Англії заявив про користь емісії криптовалют для динаміки ВВП. Такі висновки містяться в дослідженні Банку Англії, яке засноване на робочому документі, присвяченому вивченню питання поліпшення макроекономічних показників шляхом емісії криптовалют [61].

Федеральне управління фінансового контролю Німеччини (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, BaFin) кваліфікує криптовалюту як одиницю розрахунку, а тому криптовалюта вважається фінансовим інструментом [60].

Підприємства та особи, які організують придбання токенів, продають або купують жетони на комерційній основі або здійснюють брокерські послуги в токенах через онлайн-торгові платформи, серед інших, як правило, вимагають заздалегідь отримати дозвіл від BaFin [60].

У лютому 2018 року німецький BaFin опублікував інформацію про нормативне регулювання ICO і токенів, монет і криптовалют, на яких вони створені. Встановлено, що фірми, які беруть участь у ICO, повинні оцінювати в кожному окремому випадку, чи ICO кваліфікуються як фінансові інструменти (переказні цінні папери, пайові цінні папери фонд спільного інвестування або інвестиції) або як цінні папери і тому повинні дотримуватися відповідного фінансового законодавства [60].

Також у лютому 2018 році Федеральне міністерство фінансів Німеччини опублікувало інструкцію щодо оподаткування податком на додану вартість біткоїну та інших віртуальних валют. Відповідно до інструкції, операції з обміну традиційної валюти на біткоїн або інші віртуальні валюти і навпаки підпадають під звільнення від сплати ПДВ. В інструкції зазначено, що біткоїн або інші віртуальні валюти, які використовуються просто як засіб платежу,

розглядаються так само, як і традиційні засоби платежу. Використання Bitcoin або інших віртуальних валют не з іншою метою, ніж як платіжний засіб, тому не підлягає оподаткуванню. Ця інструкція відповідає рішенням Європейського суду у справі «Податковий орган Швеції проти Девіда Хедквіста» від 22 жовтня 2015 року [60].

3 грудня 2013 р. Федеральне управління фінансового нагляду Німеччини розглядає біткоїни як одиницю розрахунку (Rechnungseinheiten), підвид фінансових інструментів, передбачений Законом про банківську діяльність), що представляє собою форму «приватних грошей», які можуть обкладатися податком як капітал [59, с. 7-10].

Криптовалюта обкладається 25-відсотковим податком на приріст капіталу (який можна застосовувати, наприклад, до акцій і облігацій) тільки в разі, якщо прибуток був отриманий протягом одного року після отримання біткоїнів [59, с. 7-10].

Таким чином, якщо продаж біткоїнів пройде більш ніж через рік після покупки, вона не буде обкладатися податком на приріст капіталу і угода буде розглядатися як «приватний продаж» [59, с. 7-10].

Для ритейлерів, які приймають біткоїни в якості оплати за товари, оподаткуванню підлягають як операції з продажу самого товару, так і операції з продажу біткоїнів, прийнятих при здійсненні покупки [59, с. 7-10].

Просте використання віртуальної валюти в якості альтернативи наявним або депозитними грошей за участю в операціях обміну не вимагає отримання спеціального дозволу або ліцензії. Надавач послуги або постачальник товару може отримати оплату у віртуальній валюті, якщо його діяльність не пов'язана з банківським бізнесом, а продукт, що передається не є фінансовою послугою. Те саме стосується і покупця. Аналогічно, майнінг криптовалюти сам по собі не створює підстав для ліцензування, оскільки майнер не розглядається в якості емітента [59, с. 7-10].

Організації, які займаються обміном криптовалют на інші валюти і навпаки, є підконтрольними Федеральному управлінню з фінансового нагляду,

і до них пред'являються підвищені вимоги: необхідність наявності детального бізнес-плану, кваліфікованого штату співробітників, регулярної звітності, а також вимоги до статутного капіталу (не менше 750 000 євро) і застосування методів протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму [59, с. 7-10].

З 27 лютого 2018 року Німеччина офіційно визнає біткоїн валютою. Згідно з постановою Мінфіну Німеччини криптовалюти стають еквівалентом законних засобів платежу, оскільки використовуються учасниками транзакцій як альтернативний договірний і негайний спосіб оплати [23].

У Китаї знаходиться один з найбільш швидкозростаючих фінтех-ринків в світі. Крім того, саме тут знаходиться більшість Майнінг-пулів (наприклад, F2Pool, AntPool, BTC і інші). З кожним роком кількість інкорпорованого в Китаї криптовалютного бізнесу зростає [59, с. 22-23]. Так, згідно з даними Bitfury Group, частки світових потужностей з видобутку криптовалюти на сьогодні виглядають таким чином: лідирує Китай – 60 %, США і Канада в сукупності – 16 %, потім Грузія – 6 %, а європейські країни – 5 %. [61]. У Китаї діє найбільша BTC-біржа – «БіТіСі Чайна» (BTC China), обіг якої вдвічі більший, аніж був на токійській біржі «Маунт Гоукс» (Mt.Gox) і становить 60% від усього обсягу операцій «БіТіСі-Форекс» (BTC-Forex) [24].

Такий масштаб поставив під загрозу традиційну монетарну систему Китаю, тому офіційна влада країни в 2013 р. заборонила фінансовим установам торгівлю біткоїнами, але це не поширюється на фізичних осіб, тому що віртуальна валюта вважається безпечною для населення і ринок продовжує функціонувати [24].

Разом з тим підхід до правового регулювання криптовалютних відносин в Китаї все ще не вироблений. Криптовалюта розглядається регулятором як товар, а криптовалютні біржі (та інші платформи, пов'язані з цифровою валютою) повинні бути зареєстровані в Телекомунікаційному бюро. Оподаткування здійснюється відповідно до стандартних для товарів правилами: операції з криптовалютою обкладаються податком на прибуток і податком на

приріст капіталу, а її продаж може обкладатися податком на додану вартість [59, с 22-23].

Криптовалюта тут розглядається як негрошовий цифровий актив. Публічне розміщення криптовалюти заборонене (Народний банк Китаю 04.09.2017 року визнав ICO незаконним і розпорядився негайно припинити всі операції з розміщенням токенів у країні) [11]. При цьому фізичним особам дозволено зберігати криптовалюту і дозволені операції з криптовалютою між фізичними особами. [61].

У 2017 році, китайські фінансові регулятори – Міністерство промисловості та інформаційних технологій, Державна адміністрація промисловості і торгівлі, Китайська комісія з регулювання цінних паперів, і Китайська комісія з регулювання страхування – опублікували повідомлення про запобігання фінансовим ризикам від початкового розміщення монет, яке забороняє здійснювати початкове розміщення монет (ICO) в Китаї. В повідомленні попереджували, що токени або віртуальні валюти, що використовуються у фінансуванні ICO, не випускаються в обіг монетарними органами, а тому не є законними платіжними засобами і, таким чином, не мають рівноправного статусу з фіатними грошима, а тому "не можуть і не повинні бути поширені і використані на ринку як валюти" [60].

Згідно з цим повідомленням, банкам та іншим фінансовим установам в Китаї заборонено використовувати біткоїн в якості ціни на товари або послуги, а також надавати прямі або непрямі послуги, пов'язані з біткоїном, включаючи торгівлю, розрахунки, кліринг або інші фінансові послуги або займатися обміном біткоїнів на китайський юань або іноземні валюти [60].

Центральний банк Нідерландів заявив, що він вивчає можливості, які пропонують блокчейн і віртуальні валюти, але визнали, що є певні ризики та недоліки. У січні 2018 року Центральний банк Нідерландів опублікував документ, в виклав свою позицію щодо регулювання криптовалют та ICO, в якому підкреслив, що «криптовалюти в даний час не можуть виконувати роль грошей – насправді, вони майже ніколи не використовуються для оплати, вони

не є загальноприйнятим і стабільним засобом обміну, одиницею розрахунку. Відповідно, криптовалюта не може бути складовою монетарної політики» [60].

Центральний банк Нідерландів підтримує рішення ЄС розширити сферу застосування Четвертої директиви про боротьбу з відмиванням грошей і включити до сфери її застосування криптообмінні операції та провайдерів, які надають послуги криптографічних гаманців [60].

Голландський регулятор фінансових ринків опублікував попередження про серйозні ризики, пов'язані з ICO і порадив споживачам уникати інвестування в ICO, оскільки вони можуть стати жертвами шахрайства та маніпуляцій, а ICO може бути структуроване таким чином, що воно не підпадає під нагляд з боку голландського регулятора фінансових ринків. У кожному окремому випадку Агентство фінансових ринків Нідерландів оцінює, чи токени в ICO кваліфікуються як цінні папери або одиниці в схемі спільного інвестування, як це визначено в Законі про фінансовий нагляд, і тому вони мають отримати дозвіл від Агентства фінансових ринків [60].

Обіг криптовалюти у Франції залишається в основному нерегульованим, причому до цього часу розроблено усього лише дві постанови про технологію блокчейн, які є єдиними регуляторними актами.

Постанова від 2016 року включала в себе два положення, які дозволяли використовувати технологію blockchain для особливого типу облігацій з нульовим купоном, що називається "міні-бондом". Основним є те, що цією постановою вперше у французькому законодавстві було надане визначення блокчейна, але щодо інших питань положення постанови мали лише дуже вузьке застосування. Інша постанова дозволяє використовувати технологію blockchain для більш широкого спектру фінансових інструментів. Цей наказ набуде чинності з моменту опублікування указу про подачу заявки або не пізніше 1 липня 2018 року [60].

Французька адміністрація фінансового ринку (Autorité des marchés financiers, AMF) і Орган пруденційного нагляду (Autorité de contrôle prudentiel et de resolution, ACPR) нещодавно випустили спільне повідомлення для

інвесторів, попереджаючи їх про нинішній нерегульований характер криптовалют. Зазначається, що біткоїн та інші криптовалюти не вважаються фінансовими інструментами згідно з французьким законодавством, і тому не підпадають під валютні регуляторні рамки або під нагляд AMF. AMF і ACPR визнають потенційні вигоди, які технологія блокчейн може мати для компаній, але попереджають, що криптовалюти є нерегульованими і особливо мінливими інвестиціями [62].

Цей документ нагадує інший звіт, який Французький центральний банк опублікував ще у грудні 2013 року. У цьому звіті зазначалось, що біткоїн не може вважатися реальною валютою або засобом платежу згідно з чинним французьким законодавством, і критикується як засіб для спекуляції, а також як інструмент для відмивання грошей та інших незаконних дій. У цьому звіті також було запропоновано, що обмін біткоїнів на реальну валюту слід розглядати як платіжну послугу, яка, в свою чергу, може здійснюватися лише постачальниками платіжних послуг, уповноваженими та керованими ACPR. ACPR визнав цю позицію в документі від 2014 року, в якому він зазначив, що суб'єкти, які зазвичай займаються діяльністю з купівлі або продажу криптовалют в обмін на фактичні законні платіжні засоби, повинні бути ліцензовані ACPR як постачальники платіжних послуг [62].

Французький Центральний банк вважає, що трейдери повинні бути обережні при покупці криптовалюти і повинні зважати на всі ризики і на те, що конвертованість не гарантована. У випадку якщо особу обдурили, вона не зможе бути захищене в суді [62].

У Сполучених Штатах Америки досить складне ставлення в правовому регулюванні обігу криптовалют, що пов'язано з особливостями правової системи держави. Основна складність полягає у тому, що у США існує як федеральне право, так і право штатів, тобто в кожному штаті є свої правові особливості, що сильно ускладнює регулювання криптовалюти однаково по всій території Сполучених Штатів [63].

Наприклад, у штаті Каліфорнія законодавчо дозволено використання криптовалюти. Ще у 2015 році профільний закон дозволив юридичним або приватним особам брати участь в обігу грошей, що відрізняються від платіжних засобів США, тобто в обігу криптовалют [63].

При цьому, цифрова валюта розглядається одночасно як гроші (їх аналог), як власність та як біржові товари. На федеральному рівні деякі криптовалютні компанії зобов'язані бути зареєстрованими в якості операторів з переказу грошових коштів (Money Transmitters) в Мережі по боротьбі з фінансовими злочинами. А на рівні штатів діяльність таких компаній підлягає ліцензуванню в кожному окремому штаті. Як власність цифрові гроші розглядаються з метою оподаткування, а тому операції з криптовалютою підпадають під оподаткування. Наприклад, заробітна платня, що виплачуються працівникам у біткоїнах, є об'єктами федерального прибуткового податку і податку на заробітну плату (податок на соціальне страхування) [59, с. 13-17].

У штаті Вашингтон цифрова валюта є об'єктом грошових переказів в розумінні Закону «Про уніфікацію фінансових послуг». Це означає, що компанії, які здійснюють грошові перекази жителям Вашингтона, можуть зробити переказ в криптовалюта тільки після отримання Вашингтонської ліцензії оператора з переказу грошових коштів [63].

Ця вимога стосується як бірж, які надають послуги з обміну фіатних грошей на криптовалюту і навпаки, так і тих, хто здійснює обмін тільки цифрових грошей. Підпадають під це регулювання і компанії, які надають криптовалютні гарантії користувачам і виконують операції з обміну або переказу цифровий валюти між ними. Компанії, які надають криптовалютні гарантії, повинні провести аудит безпеки комп'ютерної системи для того, щоб отримати відповідну ліцензію. Особи, які здійснюють транзакції в криптовалютою безпосередньо іншим особам, ліцензію отримувати не повинні. [59, с. 13-17]

25 березня 2014 року Служба внутрішніх доходів США випустила посібник з оподаткування операцій з біткоїнами та іншими віртуальними

валютами. Для цілей сплати федеральних податків біткоїни розглядається як майно, тобто ті, хто купує біткоїни як інвестиційний інструмент, при продажі біткоїнів отримують прибуток від «приросту капіталу», а не прибуток від «курсової різниці». Реалізуючи товари та надаючи послуги в обмін на біткоїни, платник податків отримує прибуток, який обчислюється за курсом біткоїн до долара США на день оплати. Купуючи товари і послуги за біткоїни, платник податків несе витрати, які також можна враховувати при розрахунку податкової бази (для розрахунку також використовується курс біткоїн до долара США на день оплати). Прибуток від випуску біткоїн оподатковується. Висока волатильність курсу біткоїн може спричинити податкові зобов'язання для тих, хто розплачується біткоїнами за товари і послуги (зокрема, обов'язок сплатити податок на прибуток від приросту капіталу) [59].

У 2014 році було опубліковано дві додаткові інструкції, в яких були названі криптовалютні компанії, які не підлягають реєстрації, серед яких були вказані компанії, які займаються майнінгом криптовалюти і розробкою відповідного програмного забезпечення для здійснення майнінгу. Компанії, які зареєстровані як оператори з переказу грошових коштів, зобов'язані дотримуватися законодавства в сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і дотримуватися політики «Знай свого клієнта». Таким чином, криптовалютна компанія повинна встановити особу користувача для проведення подальших операцій з ним. При цьому, якщо компанія підозрює користувача в участі в незаконній діяльності, то вона зобов'язана повідомити про це відповідні органи [59].

Особливе місце в правовій системі США займає судовий прецедент. Якщо на федеральному рівні проглядається тенденція до уніфікації відношення до криптовалюти, то на рівні штатів судді розходяться в думках. Ще в 2013 році суддя Округного суду Східного округу Техасу прийняв рішення, в якому, по суті, визнав біткоїни валютою і визначив фінансове законодавство в якості застосовного до операцій з криптовалютами. У той же час суддя Округного суду Південного округу Нью-Йорка Елісон Нейтан в судовому провадженні

щодо використання та передачі неліцензованої криптовалюти підсудним Антоніо Мурдже з Coin.mx підтвердив, що «словники, суди, а також статuti законодавчої історії підтверджують - біткоїни є грошима» [64].

Суддя Округного суду Майамі, навпаки, ухвалив, що біткоїн не є валютою, що призвело до зняття звинувачень у справі щодо легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом. На федеральному рівні компетенцію по регулюванню криптовалютної діяльності (крім питань оподаткування) має Мережа по боротьбі з фінансовими злочинами. Ще в березні 2013 року регулятор опублікував інструкцію, в якій визначив компанії, що підлягають реєстрації в якості операторів з переказу грошових коштів в Мережі по боротьбі з фінансовими злочинами. До них відносяться компанії, які надають послуги з переказу, продажу або обміну цифрової валюти [64].

У 2017 році Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами США офіційно дозволила почати торгівлю ф'ючерсами на біткоїни. Перший дозвіл отримала група Чиказької товарної біржі (CME Group Inc) і Cboe Global Markets Inc., що управляє Чиказькою біржею опціонів (Chicago Board Options Exchange) [59].

Питання оподаткування відносяться до компетенції Служби внутрішніх доходів США. У березні 2014 року Податкова служба опублікувала інструкції, в якій визначила криптовалюту як власність, операції з якою повинні обкладатися податками (в тому числі і майнінг) [59]. Відповідно до цієї інструкції:

1. заробітні плати, що виплачуються працівникам у криптовалюту, є об'єктами федерального прибуткового податку і податків на заробітну плату;
2. платежі за послуги контрагента за цивільно-правовим договором у цифровій валюті також оподатковуються;
3. характер прибутку або збитків від продажу або обміну криптовалюта залежить від того, чи є віртуальна валюта основним активом платника податків;

4. інформація про платежі в криптовалюту повинна подаватися до відповідних органів;

5. доходи, отримані фізичною особою в криптовалюту, і інші об'єкти оподаткування повинні бути задекларовані в доларах [59].

Крім того, до окремих видів діяльності, які пов'язані з використанням криптовалюти (наприклад, діяльність з її продажу та обміну), застосовуються вимоги законодавства про банківську таємницю. Також, особи, які провадять зазначені види діяльності, повинні дотримуватися правил «Знай свого клієнта». Операції з випуску криптовалюти та токенів можуть бути в окремих випадках бути класифіковані як розміщення цінних паперів, якщо до процедури їх випуску можна застосувати ті самі вимоги, які висуваються для розміщення традиційних цінних паперів [59].

20 січня 2018 року Міністерством фінансів був опублікований законопроект про цифрові фінансові активи, який був прийнятий 22 травня 2018 року. Цей законопроект визначає поняття «майнінгу» як діяльність, спрямовану на створення криптовалюти з метою отримання компенсації у вигляді криптовалют. Майнінг розглядається як підприємницька діяльність, що підлягає оподаткуванню, якщо майнер перевищує ліміти споживання енергії, встановлені урядом протягом трьох місяців поспіль [59]. Що стосується початкового розміщення монет (ICO), то у цьому можуть брати участь тільки кваліфіковані інвестори, за винятком тих випадків, що визначаються Центральним банком. Токени і монети визнаються власністю і не вважаються законним платіжним засобом. Законопроект не дозволяє здійснювати обмін криптовалют на рублі або іноземну валюту. Обмін токенів на рублі та іноземну валюту допускається, але тільки через ліцензованих операторів [59, с. 76].

Законопроект відносить ICO до форми краудінвестинга. Малий бізнес, відповідно до законопроекта, зможе залучати кошти інвесторів таким способом, але розмір сум, який він зможе зібрати в рамках однієї ICO, буде обмежений розміром в 1 млрд рублів. Обмеження встановлені і для інвесторів.

Некваліфіковані інвестори можуть придбати певні види токенів на суму не більше 50 000 рублів [65].

Порядок оподаткування майнерів у документів не визначений, але передбачено, що він не буде відрізнятися від звичайного порядку оподаткування для індивідуальних підприємців або юридичних осіб [65].

Міністерство цифрового розвитку, зв'язку та масових комунікацій презентувало власну концепцію законопроекту щодо цифрових фінансових активів. Міністерство рекомендує запровадити термін «промисловий майнінг», реєструвати майнерів у податковій інспекції та встановити вимоги до споживання енергії. Міністерство також рекомендує звільнити майнерів від оподаткування протягом двох років, щоб стимулювати розвиток їхньої діяльності. Раніше міністерство також пропонувало створити спеціальну біржову платформу для майнерів для забезпечення прозорості криптовалютного обміну [60].

Окремо були запропоновані зміни до Цивільного кодексу для захисту прав власників криптовалютних монет та токенів. Змінами передбачене визначення «цифрових грошей» та «цифрових прав» і передбачений їх судовий захист [60].

Щодо правового регулювання криптовалюти в Індії, то, як зазначають у своїй роботі Марченко В. Б. та Нечипорук М. С. «Індійський уряд розглядає можливість запуску своєї власної криптовалюти. Пропонована державна криптовалюта повинна бути випущена Резервним банком Індії під назвою «лакшмі». Не дивлячись на це, розглядати біткоіни в якості національної криптовалюти в Індії поки не планується, так як Уряд не впевнений у надійності біткоінів як валюти, а повідомлення про використання цифрових монет для відмивання грошей і фінансування терористів кидають тінь на репутацію криптовалюти»[66].

Таким чином, як видно з наведених вище прикладів правового регулювання, єдиного універсального підходу до регулювання криптовалютної діяльності в жодній з цих країн немає. Кожна країна по різному ставиться до

регулювання обігу криптовалют. Одні країни визнають криптовалюту і розуміють користь від їх використання, прагнуть вдосконалити механізми правового регулювання криптовалют, інші країни зайняли ворожу по відношенню до криптовалют позицію і не збираються її визнавати, треті – зайняли нейтральну позицію.

Проте, незважаючи на заборону криптовалют в окремих країнах, їх обіг в віртуальному просторі продовжує зростати. Цілком очевидно, що юридична заборона на використання цифрової валюти не зможе стримати процеси використання криптовалют та їх подальшого розвитку. Заборона лише заважатиме державам взяти участь у регулюванні процесів застосування криптовалюти, не дозволить обернути використання криптовалют на свою користь і використати її потенціал [66].

«Щодо інших країн, то, наприклад, в Ізраїлі Bitcoin не підпадає під юридичне визначення валюти ні як фінансове забезпечення, ні як оподатковуваний актив, а при продажу Bitcoin сплачується податок на приріст капіталу» [23].

«Використання криптовалют в Хорватії є легальним, але вони не визнаються електронними грошима і не прирівнюються до законних платіжних засобів, тобто криптовалюти можуть бути прийняті продавцями як спосіб оплати, проте продавці не зобов'язані приймати їх» [16].

В Іспанії, Португалії криптовалюта та пов'язана з ними діяльність ще не отримала достатнього правового регулювання, однак, тут, як і в багатьох інших країнах ЄС легально існують Bitcoin-банкомати (біткоїномати), в яких можна обміняти Bitcoin на фіатні гроші [16].

3.3 Пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання криптовалютної діяльності

Україна тільки стає на шлях визнання криптовалюти та створення відповідної правової бази для регулювання криптовалютною діяльності. При цьому, сьогодні Україна є однією з найбільших країн світу по кількості користувачів Bitcoin, в Україні функціонують великі девелоперські та дослідницькі компанії, зростає кількість підприємців, які готові приймати криптовалюту в якості плати за товари і послуги [16].

«Україна стала першою державою на пострадянському просторі, яка розробила законопроект про регулювання обігу криптовалют і правовідносин в новій галузі. Викликає повагу той факт, що законодавець намагався ввести законодавчу базу для інноваційної технології, відмовившись від шляху заборони та заперечення. Крім того, доцільно зазначити про готовність українського парламенту розглядати криптовалюту як частину громадянських свобод. Доказом цього є вже розроблений оновлений Державний земельний кадастр на базі технології блокчейн, що був нещодавно презентований Державним агентством з питань електронного уряду» [16].

Для створення найбільш сприятливої системи правового регулювання обігу криптовалюти Україні необхідно відмовитись від сприйняття криптовалюти предметом бартеру або товаром. Криптовалюту варто розглядати як віртуальний актив, специфічний вид валюти, що може виконувати функції засобів обміну і виступає одиницею розрахунку. Для побудови найбільш оптимальної системи правового регулювання обігу криптовалют в Україні, доцільно буде звернутися до досвіду регулювання криптовалюти в зарубіжних країнах.

В Україні досить непогано розвинене законодавство, яке регулює український ринок фінансових послуг. Визнання криптовалюти для цілей правового врегулювання фінансовим активом забезпечить швидший та легший

процес гармонізації між положеннями чинного законодавства та нормами спеціальних НПА у сфері регулювання операцій з криптовалютою.

Перш за все, необхідно розробити дієвий і водночас не жорсткий порядок оподаткування криптовалютної діяльності. Необхідно запровадити й звільнення від оподаткування ПДВ операцій з обміну криптовалюти на фіатні гроші. Такий підхід відповідає і практиці передових країн (Японія, Канада, Швейцарія тощо), і практиці Європейського суду справедливості.

Інший же прибуток, отриманий від будь-яких інших операцій з криптовалютами може бути оподаткованим податком на прибуток. Оподаткування фізичних осіб- майнерів криптовалюти можна залишити – він не буде відрізнятися від звичайного порядку оподаткування для індивідуальних підприємців або юридичних осіб.

Необхідно додаткового розвивати національне законодавство щодо запобігання легалізації (відмиванню) коштів, отриманих незаконним шляхом, фінансуванню тероризму фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. У цій сфері можна використати досвід Австралії, і, можливо, за їх прикладом розробити окремий кодекс, або спеціальний закон, який би чітко й повно визначив критерії, які необхідно застосовувати при перевірці осіб, що займаються криптовалютною діяльністю. Зокрема, варто запровадити застосування концепції «KYC» («Know Your Customer») та AML («Anti Money Laundering») стосовно операцій з криптовалютами, які передбачають, як вже зазначалося, здійснення ретельної перевірки відомостей про директорів, топ-менеджерів і великих акціонерів компанії, і встановлюють процедуру верифікації клієнтів шляхом ретельного збору інформації про клієнтів та її подальшого зберігання.

Також на початкових етапах було би доцільно налаштувати механізми, які б стимулювали розвиток криптовалютної діяльності, підвищували б інтерес осіб до користування криптовалютою. Такими механізмами можуть бути, зокрема, тимчасове застосування до таких осіб понижені ставки оподаткування, зниження розміру тарифів на електроенергію для осіб, які займаються

видобутком (майнінгом) криптовалют, оскільки такий видобуток потребує дуже великої кількості електроенергії.

Варто скористатися також досвідом Швейцарії щодо запровадження режиму «нормативної пісочниці», що дозволить Україні створити умови для розвитку стартапів у криптовалютній сфері, напрацювання яких у подальшому можна буде використовувати для вдосконалення вітчизняної системи правового регулювання криптовалют. Окрім цього, такий ліберальний підхід допоможе залучити нові інвестиції та долучити у подальшому іноземних фахівців з розвитку фінансових технологій.

Важливим також є розвиток освітніх заходів, пов'язаних з віртуальними активами. Зокрема, запровадити спеціальні освітні програми, можливо, створити онлайн-платформи для підвищення цифрової освіченості працівників державних органів, підприємців, студентів та інших. Необхідно також провести роз'яснювальні заходи державним органам, регуляторам особливості природи криптовалют та діяльності, пов'язаної з нею задля уникнення непорозумінь та можливих зловживань з боку державних органів.

Необхідно також створити систему ліцензування криптовалютної діяльності, однак не для всіх видів. Потрібно встановити вичерпний перелік операцій з криптовалютою, на які будуть поширюватись вимоги про ліцензування діяльності за допомогою встановлення певних критеріїв. Наприклад, зобов'язані будуть отримати ліцензію на здійснення своєї діяльності криптовалютні біржі, які здійснюють купівлю-продаж криптовалют на комерційній основі. Задля цього, необхідно розробити та впровадити спеціальні ліцензійні умови, а також внести зміни до вже чинних НПА (наприклад, до Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» тощо). При цьому, органом ліцензування у такому випадку має бути спеціалізований орган – Міністерство цифрової трансформації України.

Комплексний розвиток правового регулювання обігу криптовалют в Україні, буде складним, розгалуженим і потребуватиме, окрім внесення відповідних змін до чинного законодавства, розробки багатьох спеціальних

нормативно-правових актів. Для розробки якісного регуляторного законодавства необхідно залучати до цього процесу представників криптовалютної спільноти та громадських діячів, які особисто стикаються з криптовалютами та проблемами, пов'язаними з відсутністю правового регулювання. Допомога експертів, які працюють з криптовалютами, представників криптовалютних бірж та ІТ-компаній, представників будь-якого іншого криптовалютного бізнесу значно підвищать якість і практичну користь запропонованих законопроектів.

Необхідно також внести діяльність, пов'язану з криптовалютою (майнінг, зберігання/обмін криптовалюти, діяльність криптовалютних бірж, здійснення ІСО тощо) до Національного класифікатору видів економічної діяльності. З включенням до класифікатору, підприємницька діяльність, пов'язана з криптовалютою по справжньому стане законною і пришвидшить подальший процес легалізації криптовалют в Україні. Підприємці нарешті вільно зможуть обрати необхідний для свого бізнесу вид діяльності, їм не потрібно буде вигадувати за якими кодами видів економічної діяльності замаскувати майнінг, обмін криптовалют тощо.

Висновки до розділу III

В Україні продовжуються намагання урегулювати криптовалюту та криптовалютну діяльність. Так, у Верховній Раді України були зареєстровані законопроекти «Про обіг криптовалюти в Україні» та Законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні». Однак, станом на сьогодні, ці законопроекти були відкликані.

НБУ до сих пір остаточно не визначився з правовим режимом криптовалют. Спочатку НБУ своїм Листом від 08.12.2014 №29-208/72889 визнав криптовалюту як «грошовий сурогат», а пізніше просто скасував його.

Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності. У Звіті визнається актуальність питання регулювання криптовалютної діяльності в Україні, визнані основні проблеми, які стоять на заваді здійснення криптовалютної діяльності, і запропоновані шляхи їх вирішення.

Створення Мінфіном робочих груп для підготовки пропозицій щодо оподаткування операцій з криптовалютами, публікації звітів фінансових регуляторів не мають не мають змісту, хоч це і свідчить про усвідомлення національними фінансовими регуляторами перспективності розвитку цього напрямку.

Незважаючи на плани та рекомендації Державної служби статистики України, майнінг криптовалют, діяльність криптовалютних бірж, здійснення ІСО або будь-яка інша діяльність, пов'язана з криптовалютами не внесена до Національного класифікатору видів економічної діяльності.

Новостворене Міністерство цифрової трансформації України активно долучилась до процесу легалізації криптовалюти в Україні, намагається залучати представників крипто-спільноти, фахівців для спільної розробки регуляторно механізму і ставить дуже амбітні плани, однак їх буде надзвичайно

складно реалізувати за умови відсутності підтримки з боку фінансових регуляторів і відсутності комплексної та ефективної законотворчої роботи.

При цьому, дійсно великим кроком назустріч легалізації криптовалюти є прийняття Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», оскільки цим законопроектом вперше криптовалютна термінологія вводиться в правове поле, встановлюється статус осіб, які надають послуги, пов'язані з криптовалютами, запроваджуються певні регуляторні механізми.

Україні необхідно користуватися досвідом іноземних держав щодо регулювання криптовалютної діяльності, зокрема в питаннях ліцензування криптовалютної діяльності, використання криптовалюти у господарських та цивільно-правових відносинах, оподаткування, залучення інвестицій, створення умов для якомога швидшого розвитку цієї галузі тощо.

Сьогодні можна говорити про те, що тепер Україна займає не пасивно-агресивну форму по відношенню до криптовалюти, а навпаки прагне розвивати цей напрямок.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Підсумовуючи зазначене, на основі поставлених і виконаних нами завдань під час підготовки роботи нами запропоновано наступні висновки і результати:

1) У науковому середовищі немає єдиного значення поняття «криптовалюта», поглядів на сутність криптовалюти багато і всі вони сильно розходяться між собою, що, з іншого боку, робить цей напрям дослідження дуже перспективним і дає простір для нових міркувань і вироблення нових підходів до визначення поняття «криптовалюта».

2) Нами запропоновано наступне авторське визначення криптовалюти – специфічний вид валюти, що існує у цифровій формі без прив'язки до конкретної території, у якої не має емітента та фінансових центрів контролю, операції з якою мають прямий характер та високий рівень захисту.

3) У результаті аналізу судової практики національних судів та судової практики зарубіжних країн стосовно порядку регулювання криптовалюти, порядку оподаткування операцій з криптовалютами, ризиків, які пов'язані з її використанням з'ясовано, що на вітчизняному рівні судової практики в цивільній, господарській, адміністративній галузях майже немає. Натомість більшість справ зі згадкою про криптовалюту перебувають у кримінальних провадженнях. Зокрема, це справи про шахрайство, легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, справи про ухилення від оподаткування, обіг наркотичних речовин, фінансування тероризму.

4) Через правову неврегульованість порядку руху криптовалюти, оподаткування операцій з криптовалютами, ризиків, які пов'язані з її використанням, притягнути винних осіб у справах про шахрайство, легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, справах про ухилення від оподаткування, обіг наркотичних речовин, фінансування тероризму, майже

неможливо, про що свідчить майже повна відсутність обвинувальних вироків у справах.

5) Іноземні суди в цьому питанні є більш прогресивними і незалежними, і вже зробили деякі напрацювання. Основним рішенням в криптовалютній сфері є рішення у справі Податковий орган Швеції проти Девіда Хедквіста від 22 жовтня 2015 року. У цій справі суд визначив основні ознаки, якими наділені віртуальні валюти, серед яких він визначив: (1) віртуальна валюта не є «матеріальним майном»; (2) Перекази віртуальних валют не потребують участі банків та інших фінансових установ; (3) Операції, пов'язані з нетрадиційними валютами допоки такі валюти приймаються сторонами операції як альтернатива законному платіжному засобу і не мають іншого призначення, ніж як бути засобом оплати, є фінансовими операціями; (4) Віртуальна валюта «Біткоїн» є засобом платежу; (5) Послуги з обміну традиційних валют на одиниці віртуальної валюти «Біткоїн» і навпаки звільняються від оподаткування ПДВ [29]. Цю справу можна назвати навіть дороговказом подальшого розвитку регулювання криптовалюти.

6) Визначено основні ознаки криптовалюти для розкриття її фінансово-правової природи та можливостей, розглянуто переваги та недоліки криптовалюти, проаналізовано відмінності між електронними грошима та віртуальною валютою.

7) Виокремлено основні елементи мережі біткоїн та виділено взаємодію суб'єктів цієї мережі. Окрім цього, було здійснено порівняння криптовалюти з традиційною валютою для визначення їх спільних та відмінних рис.

8) У роботі також було досліджено сучасний стан правового регулювання криптовалютної діяльності в Україні, а також проаналізовано досвід провідних країн світу щодо цього питання для того. Були проаналізовані статистичні дані ринку біткоїну, його капіталізації, кількості щоденних операцій з біткоїнами, була показана динаміка вартості щоденних операцій у біткоїнах та середня ринкова ціна на основних біткоїн-біржах.

9) На основі дослідженого досвіду провідних держав в правовому регулюванні криптовалюти були надані пропозиції щодо вдосконалення системи регулювання криптовалюти в Україні.

10) Автором пропонується: (1) відмовитись від сприйняття бартерного характеру криптовалюти і визнати її фінансовим активом, як грошові кошти і засіб розрахунку; (2) побудувати дієвий і водночас помірний порядок оподаткування криптовалютної діяльності; (3) звільнити від оподаткування ПДВ операцій з обміну криптовалюти на фіатні гроші; (4) розробити спеціальне законодавство щодо запобігання легалізації (відмиванню) коштів, отриманих незаконним шляхом, а також фінансуванню тероризму. Зокрема забезпечити дотримання порядку проведення процедур AML («Anti Money Laundering») та KYC «Know your customer»); (5) створити механізми, які б стимулювали розвиток криптовалютної діяльності, підвищували б інтерес осіб до користування криптовалютою (тимчасове застосування до таких осіб понижені ставки оподаткування тощо); (6) створити систему ліцензування криптовалютної діяльності з вичерпним переліком операцій з криптовалютою, на які будуть поширюватись вимоги про ліцензування діяльності; (7) запровадити режим «нормативної пісочниці» для розвитку стартапів у криптовалютній сфері, залучення фінансових інвестицій та фахівців у цій сфері; (8) залучати до розробки законопроектів представників криптовалютної спільноти та громадських діячів, що значно підвищить якість і практичну користь нового регуляторного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. David Chaum. Blind signatures for untraceable payments. 1998. URL: <http://www.hit.bme.hu/~buttyan/courses/BMEVINIM219/2009/Chaum.BlindSigForPayment.1982.PDF> (дата звернення: 13.05.2019);
2. История биткоина. URL: <http://elitetrader.ru/index.php?newsid=432666> (дата звернення: 03.02.2020);
3. Хома І.Б., Цюрось Д.Г. Умови розвитку криптовалют в Україні та їх легалізація. Приазовський економічний вісник. 2018. Вип. 6(11). С. 501-506. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/6_11_uk/90.pdf (дата звернення: 11.04.2020);
4. Сословський В.Г., Косовський І.О. Ринок криптовалют як система. Харківський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Університет банківської справи». 2016. С. 236-246. URL: <http://fkd.org.ua/article/download/91065/89393> (дата звернення: 16.04.2020);
5. Сайт Bitcoin.org. Розділ «Часті питання». URL: <https://bitcoin.org/uk/faq#is-bitcoin-really-used-by-people> (дата звернення: 03.04.2020);
6. Peer-to-peer. Вікіпедія. Редакція від 11.04.2020. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Peer-to-peer> (дата звернення: 12.04.2020);
7. Гаврилов А.Г., Арзина І.Ю. Майнинг криптовалюты. Научно-практический электронный журнал Аллея Науки. 2017. Вип. № 16. URL: https://alley-science.ru/domains_data/files/December217/MAYNING%20KRIPTOVALYUTY.pdf (дата звернення: 16.04.2020);
8. Максуров А. А. Майнинг как юридическая и информационная категория. Актуальные проблемы экономики и права. 2018. Т. 12, № 2. С. 256–265. DOI: <http://dx.doi.org/10.21202/1993-047X.12.2018.2.256-265>;
9. Данік Н.В., Рудь І.Ю. Криптовалюта: можливості розвитку чи загроза тінізації для України. БІЗНЕС ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

- Інтелект XXI. Вип. № 3. 2018. С. 149-154. URL: <https://pingblockchain.com/shho-take-kriptoaljutavidminni-risi-i-princip/> (дата звернення 17.01.2020);
10. The Bitcoin News. URL: <https://bitcoin1money1.blogspot.com/> (дата звернення: 18.01.2020);
11. Волинець В.О. Віртуальна реальність: поняття та сутність. Київський національний університет культури і мистецтв. 2014. С. 35-41. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:fQ_AoIIdvmIJ:irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/Pk1_2014_30_6.pdf+%&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua (дата звернення: 14.03.2020);
12. Український Вікісловник. Редакція від 01.04.2019. URL: <https://uk.wiktionary.org/wiki/%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9> (дата звернення: 15.03.2020);
13. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні. Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. Редакція від 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (дата звернення 15.03.2020);
14. Directive 2000/46/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on the taking up, pursuit of and prudential supervision of the business of electronic money institutions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32000L0046> (дата звернення 15.03.2020);
15. Електронні гроші. Вікіпедія. В редакції від 21.06.2019. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96%D0%B3%D1%80%D0%BE%D1%88%D1%96#cite_note-:0-2 (дата звернення: 16.03.2020);

- [N&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/muvnudp_2018_1-2_31.pdf](#) (дата звернення: 01.05.2020);
24. Дідур С.В. Волошина О.В. Єлисеєва О.Є. Біткойн як елемент сучасної фінансової системи. Економіка і суспільство. Вип. 18. С. 9. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/18_ukr/103.pdf (дата звернення: 31.04.2020);
25. Пальчевський Іван. Як працює ринок криптовалют в Україні. 2018 URL: <https://finclub.net/ua/analytics/yak-pratsiuie-rynok-kryptovaliut-v-ukraini.html> (дата звернення: 04.05.2020);
26. Дученко М.М., Павленко Т.В. Вплив криптовалют на економіку країни. Економіка і суспільство. 2018. Вип № 19. С. 733-741. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/150.pdf (дата звернення: 05.04.2020);
27. Unocoin.com. How has Bitcoin changed the global economy? URL: <https://blog.unocoin.com/how-hasbitcoin-changed-the-global-economy-e33fac2e2316> (дата звернення: 31.04.2020);
28. Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 22 October 2015. Skatteverket v David Hedqvist. URL: https://www.sk.ua/sites/default/files/pravo_ukrayini_2018.pdf (дата звернення: 12.04.2020);
29. Сергій Верланов. Рішення Суду Справедливості Європейського Союзу щодо оподаткування податком на додану вартість операцій із криптовалютами та коментар до нього. Право України. 2018. Вип. 1. С. 162-171. URL: https://www.sk.ua/sites/default/files/pravo_ukrayini_2018.pdf (дата звернення: 12.04.2020);
30. Jenny Gesley. Germany: Court Holds That Bitcoin Trading Does Not Require a Banking License. 2018. URL: <http://www.loc.gov/law/foreign-news/article/germany-court-holds-that-bitcoin-trading-does-not-require-a-banking-license/> (дата звернення: 12.04.2020);

31. UNITED STATES OF AMERICA v. BRADLEY A. STETKIW. Case No. 18-20579. United States District Court, E.D. Michigan. 2019. URL: https://scholar.google.com/scholar_case?case=11367216557412058301 (дата звернення: 13.04.2020);
32. Stephen D. Palley. Court determines bitcoin qualifies as money, leading to potential string cite. 2018. URL: <https://www.theblockcrypto.com/2019/02/08/court-determines-bitcoin-qualifies-as-money-leading-to-potential-string-cite/> (дата звернення: 12.05.2019).
33. Лист Національного банку України від 08.12.2014 № 29-208/72889 щодо віднесення операцій з "віртуальною валютою/криптовалютою "Bitcoin" до операцій з торгівлі іноземною валютою, а також наявності підстав для зарахування на поточний рахунок в іноземній валюті фізичної особи іноземної валюти, отриманої від продажу Bitcoin. Редакція від 08.12.2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v2889500-14> (дата звернення: 11.02.2020);
34. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні від 30.11.2017. Національний банк України. 2017. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329 (дата звернення: 13.02.2020);
35. Ухвала Дніпровського районного суду міста Києва у справі № 755/15404/17 від 01.03.2018 URL: <https://opendatabot.ua/court/72579962-5187d1a9e07fa6ea7081832731ec3403> (дата звернення: 13.02.2020);
36. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Редакція від 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 02.05.2020);
37. Ухвала Дніпровського районного суду міста Києва у справі 755/11871/17 від 29.10.2018. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77466752> (дата звернення 13.02.2020)

38. Ухвала Центрально-Міський районний суд м. Кривого Рогу Дніпропетровської області у справі № 216/5541/18 від 09.10.2018. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/77401094> (дата звернення: 13.02.2020);
39. Вирок Рубіжанського міського суду Луганської області у справі 425/2030/18 від 13.09.2018. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76474625> (дата звернення: 13.02.2020);
40. Рішення Дарницького районного суду міста Києва у справі № 753/599/16-ц від 24.03.2016 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/56686444> (дата звернення: 13.02.2020);
41. Ухвала Апеляційного суду міста Києва у справі № 753/599/16-ц від 12.10.2016 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62052778> (дата звернення: 13.02.2020);
42. Постанова Харківського окружного адміністративного суду у справі № 820/5120/ від 16 13.10.2016 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62079235> (дата звернення: 14.02.2020);
43. СБУ викрила механізм фінансування терористів через "ферми" криптовалют. URL: <https://uainfo.org/blognews/1517495268-sbu-vikrila-mehanizm-finansuvannya-teroristiv-cherez-fermi-.html> (дата звернення: 13.02.2020);
44. Проект Закону про обіг криптовалюти в Україні від 06.10.2017 №7183. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684 (дата звернення: 14.02.2020);
45. Лист Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 19.06.2018 р. N 04/02/02-1909. URL: <http://document.ua/pro-nadannja-rozjasnennja-5bshodo-licenzuvannja-dijalnosti-u-doc360608.html> (дата звернення: 13.02.2020);

46. Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності (червень 2017 – липень 2018). 2018. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/RSF_Report_2017-2018.pdf?v=4 (дата звернення: 13.02.2020);
47. Мінфін створює дві робочі підгрупи для напрацювання узагальнюючих податкових консультацій. Міністерство фінансів України. 2018. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/minfin-stvoriuie-dvi-robochi-pidhrupy-dlia-napratsiuvannia-uzahalniuiuchykh-podatkovykh-konsultatsii?category=novini-ta-media> (дата звернення: 13.02.2020);
48. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами в Україні від 14.09.2018 № 9083. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64597 (дата звернення: 14.02.2020);
49. Мінекономрозвитку ініціює легалізацію криптовалют в Україні. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 2018. URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?id=2cc04fa0-3577-49c7-a465-bd0fc3f61bed> (дата звернення: 13.02.2020);
50. Лист Держстату від 05.10.2018 р. № 14.4-09/435-18 щодо кодування діяльності з "майнінгу" криптовалют відповідно до Класифікації видів економічної діяльності. URL: <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/pisma/goskomstat/schodo-koduvannya-diyalynosti-1040211.html> (дата звернення: 13.02.2020);
51. Як будуть працювати нові правила боротьби з відмиванням доходів: розповідає Маркарова. URL: <https://news.dtkr.ua/law/liability/60264> (дата звернення: 13.02.2020);
52. Питання Міністерства цифрової трансформації. Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 18.09.2019 № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF> (дата звернення: 17.03.2020);

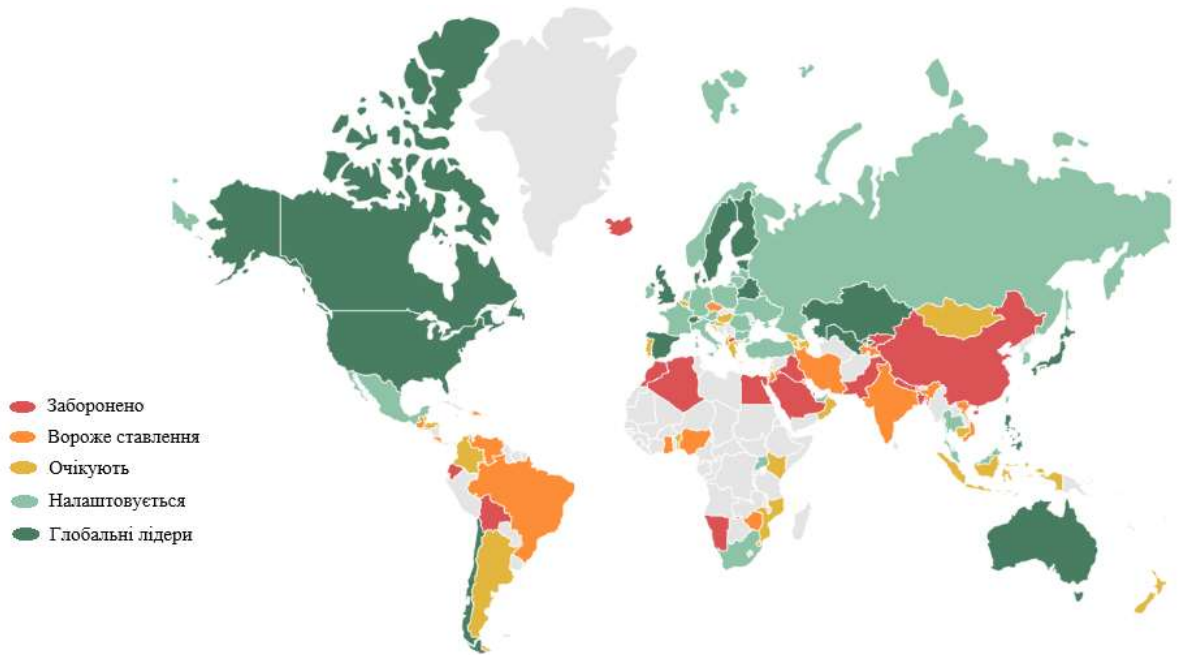
53. План роботи Міністерства цифрової трансформації на 2020 рік, затверджений наказом Міністерства цифрової трансформації від 03 грудня 2019 року № 15. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/ministry/%D0%9F%D0%B%D0%B0%D0%BD_%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8_%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%B8_%D0%BD%D0%B0_2020_%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf (дата звернення: 17.03.2020);
54. Відбулася відкрита зустріч української блокчейн-спільноти. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України (офіційний веб-сайт). URL: <https://thedigital.gov.ua/news/blockchain-meetup> (дата звернення: 17.03.2020);
55. Мінцифра розпочала співпрацю з однією з найкрупніших криптовалютних бірж у світі. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України (офіційний веб-сайт). URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mintsifra-rozpochala-spivpratsyu-z-odnieyu-z-naykrupnishikh-kriptovalyutnih-birzh-u-sviti> (дата звернення: 17.03.2020);
56. Зроблено перший важливий крок у легалізації операцій з віртуальними активами. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України (офіційний веб-сайт). URL: <https://thedigital.gov.ua/news/zrobleno-pershiy-vazhliivy-krok-u-legalizatsii-operatsiy-z-virtualnimi-aktivami> (дата звернення: 17.03.2020);
57. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. Редакція від 28.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20> (дата звернення: 30.04.2020);
58. VIRTUAL CURRENCY SCHEMES. European Central Bank, 2012. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (дата звернення: 16.04.2020);

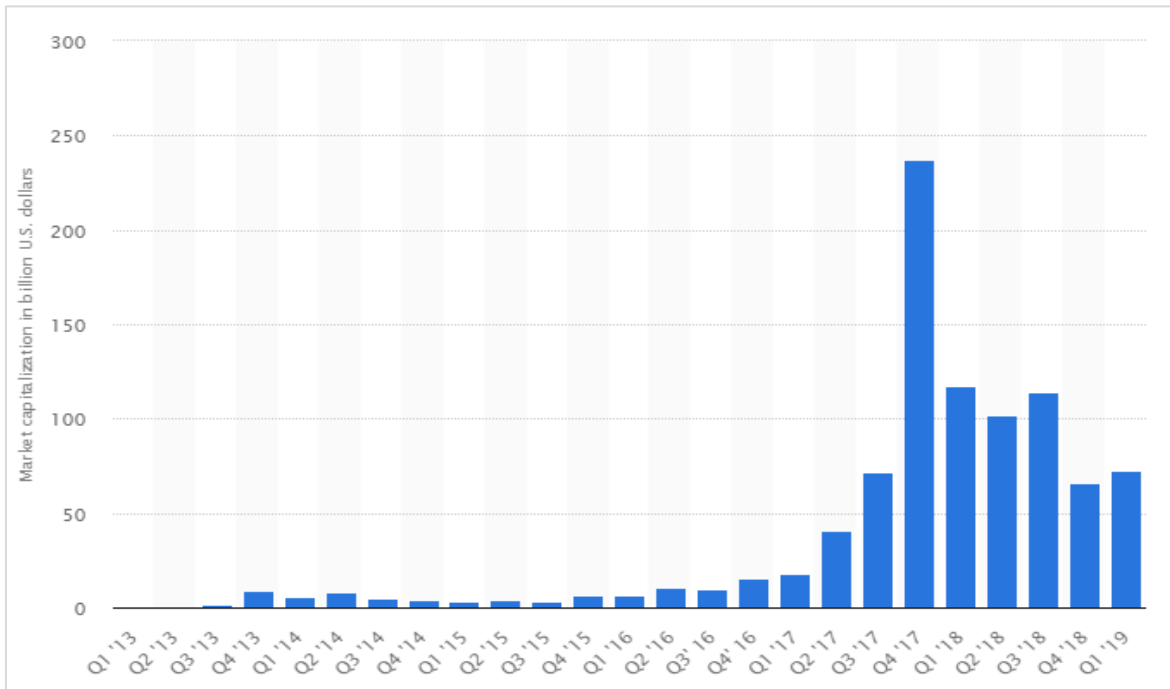
59. Регулирование криптовалют. Исследование опыта разных стран. 2017. С. 32. URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/dmi/workgroup/Documents/digest/Регулирование%20криптовалют%20в%20странах%20мира.pdf> (дата звернення: 17.04.2020);
60. Regulation of Cryptocurrency Around the World. The Law Library of Congress, Global Legal Research Center. 2018. URL: <https://www.loc.gov/law/help/cryptocurrency/cryptocurrency-world-survey.pdf> (дата звернення: 17.04.2020);
61. В. Корнєєв. Криптовалюти: ера і сфера фінансових інновацій. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2018. С. 7. URL: <http://oaji.net/articles/2017/3733-1527621170.pdf> (дата звернення: 17.04.2020);
62. Правовое регулирование криптовалют в разных странах мира. URL: <https://radako.com.ua/sites/default/files/docs/Презентація%20Правовое%20регулирование%20криптовалют%20в%20разных%20странах%20мира.pdf> (дата звернення: 17.04.2020);
63. Семенова Е.В. та Макаревич М.Л. Анализ правового регулирования криптовалюты в отдельных странах (на примере Японии, США и России). Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования. Вып. 8. С. 143-146;
64. SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION V. TRENDON T. SHAVERS and BITCOIN SAVINGS AND TRUST. CASE NO. 4:13-CV-416. URL: <http://ia800904.us.archive.org/35/items/gov.uscourts.txed.146063/gov.uscourts.txed.146063.23.0.pdf> (посилання зроблено за працею Регулирование криптовалют. Исследование опыта разных стран. 2017. URL: <http://www.eurasiancommission.org/ru/act/dmi/workgroup/Documents/digest/Регулирование%20криптовалют%20в%20странах%20мира.pdf> (Дата звернення: 17.04.2020);

65. Обзор законодательного регулирования криптовалют в отдельных государствах. 2017. С. 10. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ru/pdf/2017/11/ru-ru-cryptocurrency-legislative-regulation-worldwide-november-2017-upd.pdf> (дата звернення: 17.04.2020);
66. Марченко В. Б. та Нечипорук М. С. Зарубіжний досвід правового регулювання криптовалют. Нові форми грошей та фінансових активів: становлення, перспективи, ризики. Тези I Міжнародної науково-практичної конференції. КНЕУ. 2018. С. 216-219. URL: https://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/news/zbir2018.pdf (дата звернення: 18.04.2020);

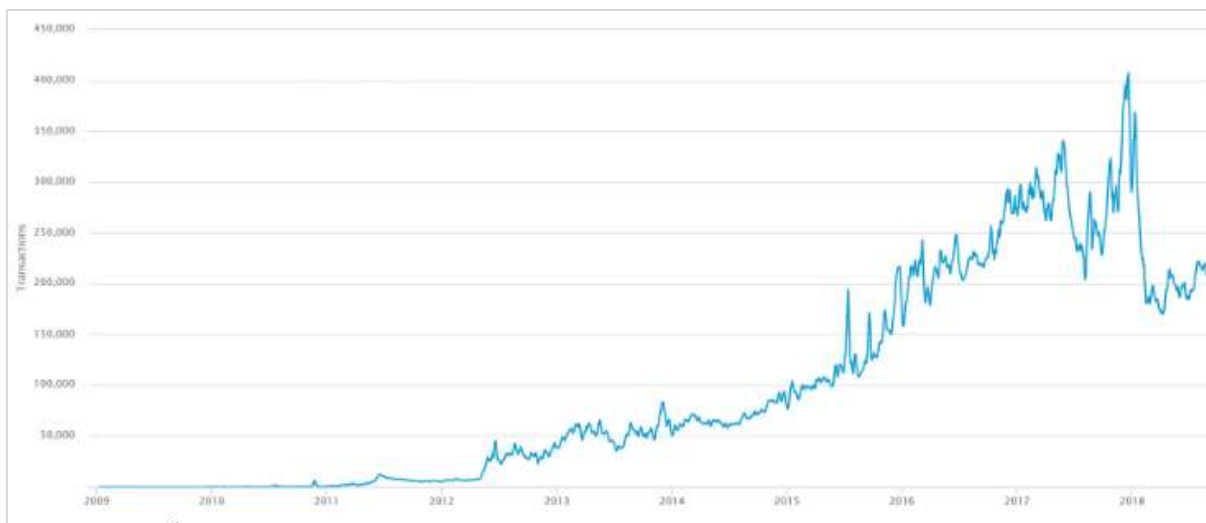
ДОДАТКИ

Мал. 3. Карта-схема «Регулювання криптовалюти у світі» [19]

Мал. 4 Динаміка капіталізації ринку Біткоїна за 2013-2019 рік. [22]

Мал. 5 Динаміка кількості щоденних операцій з Біткоїнами [21]

Мал. 6 Динаміка вартості щоденних операцій у ВТС за 2016-2018 рр. [21]

Мал. 7 Середня ринкова ціна на основних Біткоїн-біржах за 2018-2019 рік, долари США [22]

